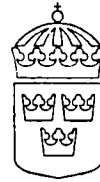

Regeringens proposition

1986/87:133

om ändringar i delpensioneringen,
pensionstillskott till änkor m. m.

Prop.
1986/87:133

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 26 mars 1987.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Bengt Lindqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

Delpensionsförsäkringens omfattning och innehåll ligger i allt väsentligt fast. I propositionen föreslås förändringar inom vissa begränsade områden av försäkringen. Dessa förändringar är i huvudsak följande.

Allt arbete som uppdragstagare jämställs inom försäkringen med arbete som anställd under förutsättning att uppdragsinkomsten utgör inkomst av tjänst i skattemässigt hänseende. Möjligheten att få delpensionen beräknad med bortseende från en mindre bisyssla bibehålls för anställda och uppdragstagare som har en bisyssla i form av rörelse eller jordbruk samt för egenföretagare med uppdrag eller anställning vid sidan av huvudsysselsättningen. Årsinkomsten av bisysslan måste understiga ett och ett halvt basbelopp.

Den sammanlagda arbetstiden efter arbetstidsminskningen begränsas till högst 35 timmar per vecka.

Beräkning av pensionsunderlaget skall ske med utgångspunkt från pensionspoängen för de sista fem åren före arbetstidsminskningen. De två sämsta poängåren elimineras och därefter beräknas inkomsten före arbetstidsminskningen till vad som motsvarar den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för de återstående tre åren. Den genomsnittliga inkomsten räknas fram med beaktande av aktuellt basbelopp.

Kravet att en egenföretagare skall lämna intyg från annan person angående sina arbets- och inkomstförhållanden som underlag för sin ansökan om delpension tas bort.

Propositionen innehåller vidare förslag om att det vid bestämmande av pensionstillskott till ålders- eller förtidspension till änka inte skall tas hänsyn till sådan änkepension som skulle ha utgetts till änkan om mannen inte haft undantagande från ATP.

Inkomstprövningen av änkepension till kvinnor vars män avlidit före den 1 juli 1960 föreslås ske på samma sätt som inkomstprövningen angående kommunalt bostadstillägg vad avser värdet av en- eller tvåfamiljsfastighet som bebos av den försäkrade.

Den pågående försöksverksamheten med fler nivåer för sjukpenningen och ersättning för merkostnader för resa som alternativ till sjukpenning föreslås utvidgad och förlängd till utgången av år 1988.

Reglerna för beräkning av basbeloppet föreslås ändrade i så måtto att det tilläggsbelopp på 400 kronor som föreslagits gälla fr. o. m. den 1 juli 1987 inräknas i underlaget för de basbelopp som skall fastställas för år 1988 och framåt.

I propositionen lämnas också förslag beträffande skatteavdrag på sjukpenning och vissa andra dag ersättningar inom den allmänna försäkringen m. m. Särskilda skattetabletter föreslås upprättade där skatteavdraget anges i procent.

Slutligen föreslås att sammanräkningsregler skall införas vid utmätning eller införsel i sjukpenning eller annan dag ersättning från socialförsäkringen. Reglerna innebär att de per dag bestämda utmättnings- eller införselbeloppen skall räknas samman för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar. Motsvarande föreslås gälla för de per dag bestämda utmättningsfria beloppen och förbehållsbeloppen.

Lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

dels att 5–10, 12, 13 och 15–17 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 18 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Försäkrad, som från och med den månad då han fyller 60 år eller senare minskar sin arbetstid i förvärvsarbete och därefter arbetar i genomsnitt minst 17 timmar per arbetsvecka, har rätt till delpension i enlighet med 6–13 §§. Pension utgår längst till och med månaden före den då han fyller 65 år.

Försäkrad, som från och med den månad då han fyller 60 år eller senare minskar sin arbetstid i förvärvsarbete, har rätt till delpension i enlighet med 6–13 §§ om han därefter arbetar i genomsnitt minst 17 och högst 35 timmar per arbetsvecka. Pension utgår längst till och med månaden före den då han fyller 65 år.

Delpension får ej utgå för månad, för vilken den försäkrade uppbär förtidspension eller ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6 §

Den som efter arbetstidsminskningen förvärvsarbetar enbart som anställd har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka. Hans nya arbetstid måste därvid också i minst samma mån understiga ordinarie arbetstid i arbetet.

Den som efter arbetstidsminskningen har förvärvsarbete enbart i form av anställning eller uppdrag eller i båda dessa former har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka och hans inkomst av detta förvärvsarbete är att hänföra till inkomst av tjänst vid taxering till statlig inkomstskatt.

7 §

Den som efter arbetstidsminskningen ej förvärvsarbetar enbart som anställd är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften.

Vid tillämpning av första stycket skall beträffande förvärvsarbete i fåmansföretag som avses i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928:370) företagsledare och dennes make inte anses arbeta som anställda hos företaget. Med makar jämställs de som lever tillsammans, om

Annan förvärvsarbetande än som avses i 6 § är berättigad till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften.

Vid tillämpning av första stycket skall beträffande förvärvsarbete i fåmansföretag som avses i 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen (1928:370) företagsledare och dennes make inte anses arbeta som anställda hos företaget eller annars under förhållanden som omfattas av 6 §.

de tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

Med makar jämföras de som lever tillsammans, om de tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

8 §

Om försäkrad har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga förvärvsarbete, kan han på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan.

Om försäkrad, som efter arbetstidsminskningen har förvärvsarbete i form av anställning eller uppdrag eller i båda dessa former, har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga förvärvsarbete och inkomsten av bisysslan är att hänföra till inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet vid taxering till statlig inkomstskatt, kan han på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Detsamma gäller beträffande försäkrad som avses i 7 § och som har en mindre bisyssla i form av anställning eller uppdrag, för vilken inkomsten är att hänföra till inkomst av tjänst vid taxering till statlig inkomstskatt.

För tillämpning av första stycket förutsätts

1. att den försäkrade har utfört bisysslan varaktigt före arbetstidsminskningen.

2. att arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per arbetsvecka och ej ökas inför eller efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet.

3. att inkomsten av bisysslan för år räknat kan antagas understiga det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller vid årets början.

1. att den försäkrades begäran om bortseende avser dennes samtliga bisysslor av sådant slag som avses i första stycket.

2. att den försäkrade har utfört bisysslan varaktigt före arbetstidsminskningen.

3. att arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per arbetsvecka och ej ökas inför eller efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet.

4. att inkomsten av bisysslan för år räknat kan antas understiga en och en halv gånger det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring som gäller för året.

Vid tillämpning av föreskriften i 5 § första stycket om längsta arbetstid efter arbetstidsminskningen skall dock inräknas arbetstiden för bisysslan.

9 §

Som försäkrads arbetstid före arbetstidsminskningen skall räknas hans genomsnittliga arbetstid under den ettårsperiod som avses i 3 §. *Om det är uppenbart att den arbetstiden väsentligt överstiger hans genomsnittliga arbetstid under tre sådana perioder före arbetstidsminskningen, skall bortses från den överskjutande arbetstiden.*

Den försäkrades arbetstid efter arbetstidsminskningen skall beräknas med hänsyn till hans antagna arbetsförhållanden under det följande året.

10 §

Utförs förvärvsarbetet efter arbetstidsminskningen *ej* fortlöpande, är den försäkrade berättigad till delpension endast *om* han under varje period av högst tre månader arbetar under minst halva antalet dagar.

Närmare föreskrifter om förläggningen av försäkrads deltidarbete får meddelas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av riksförsäkringsverket. Om synnerliga skäl talar för det, får därvid även medges att deltidarbete inom visst yrke förläggs mera ojämnt under året än första stycket tillåter.

12 §

För försäkrad som avses i 6 § utgörs pensionsunderlaget av skillnaden mellan hans *normala* förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter arbetstidsminskningen kan *antas* ha tills vidare. Därvid tillämpas 8 och 9 §§, *såvitt gäller 9 § första stycket dock endast förs-*

Som försäkrads arbetstid före arbetstidsminskningen skall räknas hans genomsnittliga arbetstid under den ettårsperiod som avses i 3 §.

Utförs förvärvsarbetet efter arbetstidsminskningen *inte* fortlöpande, är den försäkrade berättigad till delpension endast *under förutsättning att* han under varje period av högst tre månader arbetar under minst halva antalet dagar *och att han inte gör sammanhängande avbrott i förvärvsarbetet under längre tid än en och en halv månad. Därvid skall bortses från avbrott på grund av semester av den omfattning som anges i författning eller kollektivavtal. Detsamma gäller avbrott på grund av motsvarande ledighet för den som har annat förvärvsarbete än anställning.*

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket får meddela föreskrifter som, om synnerliga skäl talar för det, medger att deltidarbete inom visst yrke förläggs mera ojämnt under året än första stycket tillåter.

För försäkrad som avses i 6 § utgörs pensionsunderlaget av skillnaden mellan hans *genomsnittliga* förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som han efter arbetstidsminskningen kan *antas* ha tills vidare. Därvid tillämpas 8 § och 9 § *andra stycket.*

ta meningen. Skall inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet före arbetstidsminskningen beaktas, skall den inkomsten beräknas med ledning av 13 § andra stycket.

Skillnaden mellan de förvärvsinkomster som avses i första stycket får för år räknat inte beräknas till högre belopp än skillnaden mellan vad som enligt 3 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring utgör den försäkrades sjukpenninggrundande inkomster före och efter arbetstidsminskningen eller kunde ha fastställts som sjukpenninggrundande inkomster om försäkringskassan hade känt till samtliga förhållanden.

Avviker försäkrads inkomst väsentligt från vad som kan anses vanligt för arbetet i fråga eller avviker hans inkomstbortfall väsentligt från vad som kan motiveras med hänsyn till minskningen av arbetstiden, särskilda arbetsförhållanden eller förändrade arbetsuppgifter, skall vid beräkning av hans pensionsunderlag bortses från sådana avvikelser. Har försäkrads arbetstid beräknats med tillämpning av 9 § första stycket andra mening, skall hans inkomst före arbetstidsminskningen beaktas endast efter förhållandet mellan sålunda beräknad arbetstid och den arbetstid som skulle ha gällt för honom enligt styckets första mening.

Den försäkrades genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av dels de pensionspoäng för tilläggs pension som han har tillgodoräknats för de närmaste fem åren före arbetstidsminskningen, dels det hasbelopp som gällde vid arbetstidsminskningen. Därvid skall tilläggas en pensionspoäng för varje år. Har inkomsten något år understigit vad som motsvarar en pensionspoäng för det året, skall den försäkrade i stället tillgodoräknas motsvarande del av en pensionspoäng. I förekommande fall skall hänsyn tas även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade underlåtit att erlagga tilläggs pensionsavgift. Vid beräkningen av den genomsnittliga förvärvsinkomsten bortses från de två år för vilka pensionspoängen är lägst.

Avviker försäkrads inkomst efter arbetstidsminskningen väsentligt från vad som kan anses vanligt för arbetet i fråga eller från vad som kan motiveras med hänsyn till minskningen av arbetstiden, särskilda arbetsförhållanden eller förändrade arbetsuppgifter, skall vid beräkning av denna inkomst bortses från sådana avvikelser.

13 §¹

För försäkrad som avses i 7 § utgörs pensionsunderlaget av hälften av hans genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen. Överstiger den förvärvsinkomst, som *han* efter arbetstidsminskningen kan antagas tills vidare ha, hälften av den tidigare inkomsten, minskas pensionsunderlaget med hänsyn härtill. Vidare tillämpas 8 § och 9 § andra stycket vid beräkningen av pensionsunderlaget.

Den försäkrades genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen beräknas med ledning av dels de pensionspoäng för tilläggspension som han har tillgodoräknats för de närmaste tre åren före arbetstidsminskningen, dels det busbelopp som gällde vid arbetstidsminskningen. Därvid skall tilläggas en pensionspoäng för varje år. Har inkomsten något år understigit vad som motsvarar en pensionspoäng för året, skall i stället tillgodoräknas motsvarande del av en pensionspoäng. I förekommande fall skall hänsyn tas även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade underlåtit att erlagga tilläggspensionsavgift.

För den som före arbetstidsminskningen under den ettårsperiod som avses i 3 § endast förvärvsarbetade som anställd, som uppdragstagare eller som bådadera skall inkomsten före minskningen beräknas enligt 12 §. En förutsättning härför är att ersättningen vid inkomsttaxeringen är att hänföra till inkomst av tjänst.

15 §

Sökanden skall genom intyg eller annan utredning styrka de förhållanden som skall läggas till grund för pension, i den mån tillförlitliga uppgifter inte redan finns tillgängliga hos försäkringskassan. Skriftlig uppgift skall avges på heder och samvete. Erkänd arbetslöshetskassa och länsarbets-

För försäkrad som avses i 7 § utgörs pensionsunderlaget av hälften av hans genomsnittliga förvärvsinkomst före arbetstidsminskningen. *Denna inkomst beräknas enligt 12 § andra stycket.* Överstiger den förvärvsinkomst, som *den försäkrade* efter arbetstidsminskningen kan *antas* tills vidare ha, hälften av den tidigare inkomsten, minskas pensionsunderlaget med hänsyn härtill. Vidare tillämpas 8 § och 9 § andra stycket vid beräkningen av pensionsunderlaget.

¹ Senaste lydelse 1981:695.

nämnd är skyldiga att biträda kassan med uppgifter som behövs i ärende enligt denna lag.

I fråga om förvärvsarbete som anställd skall sökanden lämna särskilt intyg från arbetsgivaren eller den lokala arbetstagarorganisationen om sökandens arbets- och inkomstförhållanden. Arbetsgivare är skyldig att utfärda intyg på begäran av den anställda och att biträda försäkringskassan med andra uppgifter som behövs i ärende om delpension. Bestämmelserna i detta stycke gäller i tillämpliga delar även beträffande förvärvsarbete som uppdragstagare.

I fråga om annat förvärvsarbete än som avses i andra stycket skall sökanden lämna särskilt intyg från revisor, bokförare, företagar- eller yrkesorganisation, kommunal förtroendeman eller annan som väl känner sökandens arbets- och inkomstförhållanden. Intyg skall avges på heder och samvete. Intyg från någon sökanden närstående som avses i 36 kap. 3 § rättegångsbalken beaktas inte.

16 §

Delpension utges månadsvis och får inte beviljas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Delpension utgår från och med månaden näst efter den under vilken arbetstidsminskningen skett eller, om denna skett vid ingången av en månad, från och med sistnämnda månad. Pensionen utgår till och med den månad då den pensionsberättigade avlidit eller rätten till förmånen annars upphört tidigare än månaden före den då han fyller 65 år.

Beslut om delpension skall gälla tills vidare, om ej annat föranleds av den försäkrades ansökan eller övrig utredning i ärendet.

17 §²

Ärende om delpension skall i försäkringskassa avgöras av socialförsäkringsnämnd enligt 18 kap. 20–22 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring

1. om sökanden efter arbetstidsminskningen inte *förvärvsarbetar enbart som anställd* eller

1. om sökanden efter arbetstidsminskningen inte *omfattas av föreskrifterna i 6 §* eller

2. om ärendet är av vidlyftig eller svår beskaffenhet.

² Senaste lydelse 1986:144.

18 a §

Om den som uppbär delpension oförvällat förlorar sin anställning eller slutar sitt förvärvsarbete med giltig anledning och blir arbetslös, har han fortsatt rätt till pension under förutsättning att han är anmäld som arbetsökande hos offentlig arbetsförmedling och är beredd att anta erbjudet lämpligt deltidsarbete.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.
 2. Äldre föreskrifter i 5–9, 12, 13 och 17 §§ gäller fortfarande i fråga om delpension vid arbetstidsminskning som första gången har skett före ikraftträdandet.
 3. Vid tillämpning av 12 § andra stycket i dess nya lydelse skall i förekommande fall tas hänsyn även till pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade anmält undantagande från försäkringen för tilläggs pension enligt 11 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i detta lagrums lydelse närmast före den 1 januari 1982.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1969:205) om pensionstillskott
dels att 4 § skall ha följande lydelse,
dels att övergångsbestämmelserna till lagen (1981:694) om ändring i
 nämnda lag skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*4 §¹

Vid tillämpning av 3 § skall, då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning *icke* tillgodoräknats den försäkrade, hänsyn tas till den tilläggs pension, som skulle ha *utgått* om avgift erlagts.

Vid tillämpning av 3 § skall, då pensionspoäng enligt 11 kap. 6 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av underlåten avgiftsbetalning *inte* tillgodoräknats den försäkrade, hänsyn tas till den tilläggs pension, som skulle ha *utgetts* om avgift erlagts.
Vid beräkning av pensionstillskott till ålderspension eller förtidspension skall dock inte beaktas sådan tilläggs pension i form av änkepension som skulle ha utgetts om avgift erlagts.

Denna lag² träder i kraft den 1 januari 1982. Har undantagande från försäkringen för tilläggs pension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring gällt för försäkrad skall vid beräkning av pensionstillskott enligt 3 § hänsyn tagas till den tilläggs pension som skulle ha utgått om undantagande ej ägt rum.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982. Har undantagande från försäkringen för tilläggs pension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring gällt för försäkrad skall vid beräkning enligt 3 § av pensionstillskott *till den försäkrade och av pensionstillskott till änkepension som tillkommer änkan efter den försäkrade* hänsyn tagas till den tilläggs pension som skulle ha utgått om undantagande ej ägt rum.

Denna lag³ träder i kraft den 1 juli 1987. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1981:694.

² 1981:694.

³ 1987:000.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 16 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*16 §¹

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1–4 övergångsbestämmelserna till lagen (1960:99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skall fortfarande tillämpas. Beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, skall dock i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 1000 kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall även procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20000 kronor utbytas mot 75000 kronor. Vid beräkning av förmögenhet skall värdet av fastighet, som avses i 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och som bebos av den pensionsberättigade, tas upp till *hälften* av fastighetens taxeringsvärde. Detsamma skall gälla vid beräkning av värdet av jordbruksfastighet, där den pensionsberättigade är bosatt.

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1–4 övergångsbestämmelserna till lagen (1960:99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skall fortfarande tillämpas. Beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, skall dock i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 1000 kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall även procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20000 kronor utbytas mot 75000 kronor. Vid beräkning av förmögenhet skall värdet av fastighet, som avses i 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) och som bebos av den pensionsberättigade, tas upp till *en fjärdedel* av fastighetens taxeringsvärde. Detsamma skall gälla vid beräkning av värdet av jordbruksfastighet, där den pensionsberättigade är bosatt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987. Den nya föreskriften skall dock tillämpas vid beräkning som avser tid före ikraftträdandet, dock tidigast från och med den 1 januari 1986.

¹ Senaste lydelse 1980:1058.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet

dels att lagen, som gäller till utgången av juni 1987, skall fortsätta att gälla till utgången av år 1988.

dels att 1 § skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får med avseende på ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring samt motsvarande ersättning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd meddela föreskrifter vid försöksverksamhet enligt denna lag.

Sådana föreskrifter skall avse *en eller flera* avgränsade grupper av personer som är försäkrade eller omfattas av statligt personskadeskydd.

Föreskrifterna får gälla längst till utgången av *juni 1987*.

Sådana föreskrifter skall avse *vissa* avgränsade grupper av personer *eller samtliga personer* som är försäkrade eller omfattas av statligt personskadeskydd.

Föreskrifterna får gälla längst till utgången av *år 1988*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

5 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1986/87:133

Häri genom föreskrivs att 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.
6 §¹

Inom den allmänna försäkringen skall de beräkningar, som anges i denna lag, göras med anknytning till ett basbelopp.

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje år och utgör 19 400 kronor multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1982. Därvid skall bortses från de prisförändringar som intill utgången av år 1983 följer av devalueringen av den svenska kronan i oktober 1982. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje år och utgör 24 500 kronor multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1986. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Äldre bestämmelser gäller för tid före ikraftträdandet. De nya bestämmelserna tillämpas första gången vid fastställande av basbeloppet för år 1988.

¹ Senaste lydelse 1983:960.

Lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1987.

Den upphävda lagen skall dock tillämpas vid beräkning av förmåner som avses i 2 § 1–9 för tid före utgången av år 1987 och vid beräkning av förmåner som avses i 2 § 10–12 för tid före utgången av januari 1988.

¹ Prop. 1986/87: 100, Bil. 7.

7 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.¹ skall upphöra att gälla vid utgången av år 1987.

Den upphävda lagen skall dock tillämpas vid beräkning av studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd som avser tid före upphörandet.

¹ Prop. 1986/87:100, Bil. 10.

Lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.

Härigenom föreskrivs i fråga om kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.

dels att 3 § skall ha följande lydelse,

dels att det i kungörelsen skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

3 §

Avdrag för preliminär skatt på föräldrapenning göres endast om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till lägst 4 500 kronor.

Avdrag för preliminär skatt på föräldrapenningförmån görs endast om den sjukpenninggrundande inkomsten uppgår till lägst 6 000 kronor.

Avdrag för preliminär skatt på halv sjukpenning utgår med hälften av sådant skatteavdrag på hel sjukpenning.

3 a §

Avdrag för preliminär A-skatt på inkomster som avses i första och andra samt femte styckena i punkt 12 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370), med undantag för värdbidrag enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall göras med ledning av särskilda skattetabeller. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer för varje inkomstår sådana tabeller.

De särskilda skattetabellerna skall för olika sjukpenninggrundande inkomster enligt 3 kap. lagen om allmän försäkring ange den preliminära skatt som skall tas ut på en viss ersättning uttryckt i procent av ersättningen. I tabellerna skall det finnas särskilda kolumner med procentsatser dels för ersättningar som grundas på hela den sjukpenninggrundande inkomsten, dels för ersättningar som grundas på 90 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

De procenttal efter vilka skatteavdrag skall göras skall grundas på skattesatsen för en årlig inkomst motsvarande den skattskyldiges sjukpenninggrundande inkomst el-

ler den andel av den sjukpenninggrundande inkomsten som ersättningen beräknas på.

För de särskilda skattetabellerna skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som föreskrivs i uppbördslagen (1953:272) om skattetabeller avseende preliminär A-skatt.

Har sjukpenninggrundande inkomst inte fastställts för den skattskyldige skall det underlag som utgör grund för ersättningen anses som sjukpenninggrundande inkomst vid bestämmande av skatteavdraget.

Denna lag träder i kraft den 1 december 1987.

9 Förslag till Lag om ändring i utsökningsbalken

Prop. 1986/87:133

Härigenom föreskrivs i fråga om utsökningsbalken
dels att 7 kap. 13 § samt 15 kap. 6 och 10 §§ skall ha följande lydelse.
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 7 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

8 a §

När sjukpenning eller annan dagersättning som avses i 1 § första stycket 4 utges för mer än en dag, skall utmätningsbeloppen och de utmätningsfria beloppen räknas samman för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar.

13 §

Utmätningen medför förmånsrätt när det belopp som skall innehållas har förfallit till betalning.

När sjukpenning eller annan dagersättning som avses i 1 § första stycket 4 utges för mer än en dag, skall ersättningen anses ha förfallit till betalning med utmätningsbeloppet varje dag som ersättningsperioden omfattar.

15 kap.

6 §

I fråga om införsel i sjukpenning eller annan dagersättning som avses i 2 § första stycket 5 skall vid tillämpning av 5 § andra och tredje styckena innehållandet anses ske varje dag för vilken ersättning utgår.

I fråga om införsel i sjukpenning eller annan dagersättning som avses i 2 § första stycket 5 skall vid tillämpning av 5 § andra och tredje styckena innehållandet anses ske varje dag som ersättningsperioden omfattar.

10 §

Vid införsel för engångsbelopp i fall som avses i 1 § 1 skall kronofogdemyndigheten vid behov fördela beloppet på skilda poster efter vad som är skäligt med hänsyn till den tid för vilken beloppet är avsett och övriga omständigheter. De särskilda posterna anses vid tillämpning av införseln förfallna enligt vad som sålunda har bestämts.

När sjukpenning eller annan dagersättning som avses i 2 § första stycket 5 utges för mer än en dag, skall införselbeloppen och förbehållsbeloppen räknas samman för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 mars 1987

Närvarande: statsråden Feldt, ordförande, Hjelm-Wallén, Petersson, Bodström, Göransson, R. Carlsson, Holmberg, Wickbom, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Lindqvist

Proposition om ändringar i delpensionsförsäkringen, pensionstillskott till änkor m. m.

1 Inledning

Delpensioneringen infördes den 1 juli 1976 som en del av en reform beträffande rörlig pensionsålder (prop. 1975:97, Sfu 15, rskr. 222). Delpensionen tillkom efter ett utredningsarbete som genomförts av den s. k. pensionsålderskommittén.

Från början omfattade delpensionsförsäkringen endast anställda men den utvidgades fr. o. m. den 1 januari 1980 till att avse även egenföretagare och uppdragstagare (prop. 1978/79:69, Sfu 14, rskr. 133). Den tidigare lagen (1975:380) om delpensionsförsäkring (DPL) ersattes då av lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring (NDPL).

Det huvudsakliga syftet med delpensioneringen är att ge möjlighet till en mjuk övergång från arbete till ålderspension genom att minska arbetsinsatsen under de sista yrkesverksamma åren.

Efter regeringens bemyndigande den 18 oktober 1984 tillkallade dåvarande chefen för socialdepartementet en kommitté (S 1984:03) med uppgift att göra en översyn av vissa frågor inom den allmänna pensioneringen. Kommittén antog namnet pensionsberedningen. Huvuduppgiften för beredningen angavs vara att göra en samlad genomgång av erfarenheterna av reglerna inom det allmänna pensionssystemet. Beredningen skulle med förtur behandla möjligheterna till rörlig pensionsålder. Frågan om rörlig pensionsålder innefattar delpensioneringen.

I betänkandet (SOU 1986:47) Deltidspension, översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen, har beredningen dels redovisat erfarenheterna av delpensionsförsäkringen, dels lagt fram förslag i syfte att komma till rätta med mindre tillfredsställande konsekvenser som de nuvarande reglerna ger upphov till och att underlätta handläggningen av delpensionsärenden hos de allmänna försäkringskassorna. En sammanfattning av utredningens förslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstan-

serna och en redovisning av deras ställningstagande till utredningsförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Jag tar nu upp frågan om de ändringar i delpensionsförsäkringen som aktualiserats genom pensionsberedningens betänkande. Vidare kommer jag att ta upp frågor om inverkan på pensionstillskott till änkor av undantagande från ATP och förbättrad änkepension för kvinnor vars män avlidit före den 1 juli 1960. Jag kommer dessutom att föreslå en förlängd och något utvidgad försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet. Reglerna om beräkning av basbeloppet kommer jag också att ta upp. Slutligen tar jag upp vissa frågor om skatteavdrag, utmätning och införsel vad avser sjukpenning och andra dagersättningar från den allmänna försäkringen.

2 Ändringar i delpensioneringen

2.1 Nuvarande regler

Delpension kan betalas ut till förvärvsarbetande i åldern 60–64 år som minskar sin arbetstid.

Vissa grundläggande villkor gäller för att man skall kunna få delpension. Ett av dessa villkor är att man är bosatt i Sverige. Det arbetsvillkor som gäller enligt lagarna om stöd vid arbetslöshet tillämpas även för den som söker delpension, vilket i princip innebär att han skall ha arbetat i minst fem månader under en ramtid av tolv månader före arbetstidsminskningen. Han måste vidare ha tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst inom ATP-systemet för minst tio år fr. o. m. 45 års ålder.

Delpension kan inte betalas ut samtidigt som den försäkrade uppbär förtids- eller ålderspension från folk- eller tilläggs pensioneringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL.

Den försäkrade skall arbeta i genomsnitt minst 17 timmar per vecka efter minskningen av arbetstiden för att vara berättigad till delpension. Minskningen får ske tidigast fr. o. m. 60-års månaden. Delpensionen betalas ut längst t. o. m. månaden före 65-års månaden.

Den som efter arbetstidsminskningen arbetar enbart som anställd har rätt till delpension om han minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per vecka. Den som efter arbetstidsminskningen inte arbetar som enbart anställd har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst hälften. Till denna kategori hör i första hand egenföretagare och uppdragstagare. Det finns dock undantag för personer med vissa mindre bisysslor.

Förutom kravet att en egenföretagare skall minska sin arbetstid med minst hälften för att få rätt till delpension gäller också att han måste kunna visa hur verksamhetens omfattning minskar eller hur den minskade arbetsinsatsen i företaget kompenseras.

Den som har en mindre bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga arbete kan på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Kravet är då att bisysslan utförts varaktigt före arbetstidsminskningen och inte ökas inför eller efter denna. Arbetstiden för bisysslan får

vidare beräknas uppgå till i genomsnitt högst 10 timmar per vecka och årsinkomsten härav måste antas bli mindre än motsvarande ett basbelopp. Beviljas delpension med bortseende från en bisyssla skall man även vid beräkningen av pensionsunderlaget bortse från inkomsten av bisysslan.

Den försäkrades arbetstid före arbetstidsminskningen beräknas i regel som ett genomsnitt för den ramtid av ett år som gäller för arbetsvillkoret. Arbetstiden efter arbetstidsminskningen beräknas med hänsyn till den försäkrades antagna arbetsförhållanden under det följande året.

Delpensionen utgör 50% av den försäkrades pensionsunderlag. Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1986/87: 100 bil. 7) föreslagit att kompensationsgraden höjs till 65% av pensionsunderlaget fr. o. m. den 1 juli 1987.

Pensionen värdesäkras genom anknytning till basbeloppet. Delpensionen är pensionsgrundande för ATP.

Som huvudregel vid beräkning av pensionsunderlaget gäller att det skall utgöras av skillnaden mellan den normala förvärvsinkomsten före arbetstidsminskningen och den förvärvsinkomst som den försäkrade kan antas ha tills vidare efter arbetstidsminskningen. Skillnaden mellan dessa inkomster får inte vara större än skillnaden mellan den sjukpenninggrundande inkomsten före och efter arbetstidsminskningen. Detta medför att delpensionen inte kompenserar för bortfall av inkomstdelar som ligger över 7,5 basbelopp.

Vid beräkningen av inkomsten räknas alla normalt förekommande ersättningar in. Hänsyn tas således till regelmässig övertidsersättning, naturaförmåner etc. Har inkomsten varierat beräknas den till den genomsnittliga inkomsten under en ramtid av tolv månader före arbetstidsminskningen.

För i första hand egenföretagare och uppdragstagare beräknas inkomsten före arbetstidsminskningen på så sätt att medelvärdet av de tre senaste årens pensionspoäng för ATP multipliceras med basbeloppet vid tidpunkten för arbetstidsminskningen. För att kompensera för det basbeloppsavdrag som gjorts vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten läggs i regel en pensionspoäng till för varje år. Inkomsten efter arbetstidsminskningen beräknas vanligtvis schablonmässigt till hälften av inkomsten före.

Den som ansöker om delpension skall tillsammans med sin ansökan lämna ett intyg om sina arbets- och inkomstförhållanden. För den som är anställd utfärdas intyget av arbetsgivaren. Uppgifterna i en egenföretagares ansökan skall intygas av någon ojävig person som har god kännedom om hans arbets- och inkomstförhållanden.

Ett beslut om delpension skall omprövas om en ändring av betydelse har skett i de förhållanden som legat till grund för beslutet.

Om delpensionären oförvållat förlorar sin anställning eller slutar sitt förvärvsarbete med giltig anledning har han rätt att behålla sin delpension om han är anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen och är beredd att anta erbjudet arbete. Den som frivilligt utan giltig anledning lämnar sitt arbete förlorar sin rätt till fortsatt delpension.

Delpensioneringen administreras av riks försäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna. Ärenden om delpension omfattas av den ordning för överklagande som gäller på socialförsäkringsområdet.

Delpensioneringen finansieras med socialavgifter som betalas av arbetsgivare och egenföretagare. Avgifterna uppgår f. n. till 0,5 % av avgiftsunderlaget, som i princip motsvarar lönesumman respektive inkomsten av annat förvärvsarbete än anställning.

2.2 Allmän motivering

Delpensioneringen utgör en väsentlig beståndsdel i systemet för rörlig pensionsålder. De erfarenheter av försäkringen och dess tillämpning som redovisas i pensionsberedningens betänkande är i allt väsentligt mycket goda. Rätten till delpension har utnyttjats av många försäkrade, som därigenom fått möjlighet att efter egna önskemål anpassa såväl pensionsringsgrad som pensioneringstidpunkt. De äldres möjligheter att vara kvar i arbetslivet har också förbättrats genom delpensionsförsäkringen. I likhet med pensionsberedningen anser jag det vara angeläget att bevara och om möjligt förbättra en pensionsform som gett så positiva effekter. Ett viktigt led i detta är givetvis den höjning av kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen från 50 till 65 % av pensionsunderlaget som regeringen föreslagit fr. o. m. den 1 juli 1987.

Pensionsberedningen har i sitt betänkande föreslagit förändringar i försäkringen endast på vissa begränsade områden. Remissinstanserna har i allt väsentligt ställt sig bakom beredningens förslag. Jag avser därför att nu, i stort sett i överensstämmelse med beredningen, föra fram förslag till de förändringar i det nuvarande regelsystemet som jag anser behövliga. I övrigt bör reglerna behållas oförändrade.

2.2.1 Uppdragstagarnas ställning inom delpensioneringen

Mitt förslag: Allt arbete som uppdragstagare jämställs inom delpensioneringen med arbete som anställd under förutsättning att uppdragsinkomsten utgör inkomst av tjänst i skattemässigt hänseende.

Ärende om delpension till en sådan uppdragstagare som fortsättningsvis skall jämföras med en anställd skall avgöras av försäkringskassan utan medverkan av socialförsäkringsnämnd, såvida ärendet inte är av vidlyftig eller svår beskaffenhet.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag, dock att frågan om handlägningsordningen inte berörts av beredningen.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks.

Skälen för mitt förslag: Med uppdragstagare menas den som utför arbete för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst. Som uppdragstagare betraktas bl. a. den som har förtroendeuppdrag av olika slag. Inkomst av uppdrag skall inom den allmänna försäkringen i allmänhet jämföras med anställningsinkomst. På uppdragsersättning skall uppdragsgivaren betala arbetsgivaravgift. Gränsen mellan vad som är att uppfatta som an-

ställningsinkomst och vad som är uppdragsinkomst är ibland svårbestämd, vilket medför problem i tillämpningen.

Sedan NDPL trätt i kraft den 1 januari 1980 har frågan om uppdragstagarnas ställning vid åtskilliga tillfällen behandlats av riksdagen. I socialförsäkringsutskottets betänkande 1979/80:19 behandlades frågan om rätten till delpension för vissa fackligt och politiskt förtroendevalda. Utskottet uttalade att några bärande skäl inte fanns för att inte jämställa dessa uppdragstagare med arbetstagare. I samband med riksdagsbehandlingen av prop. 1981/82:199 om vissa frågor inom den allmänna försäkringen, m. m. beslöt riksdagen att ge regeringen till känna att det var önskvärt att frågan om uppdragstagares ställning inom delpensioneringen utreddes ytterligare. Utredningen borde därvid gälla även andra kategorier av uppdragstagare än förtroendevalda.

Regeringen uppdrog åt RFV att genomföra den begärda utredningen. Resultatet av utredningen redovisades i en rapport i januari 1984. Verket konstaterade i rapporten att ett avgörande motiv för att inte jämställa uppdragstagare med anställda var svårigheterna att beräkna arbetstiden i ett uppdrag. Verkets utredning gav dock inte underlag för annan uppfattning än att uppdragstagare vid bedömning av rätten till delpension borde jämställas med anställda. Den tid som skulle beaktas vid bedömning av rätten till delpension borde dock enligt verket begränsas till de arbetsuppgifter som har ett nära samband med uppdraget.

Regeringen överlämnade rapporten till beredningen.

Beredningen fann att de fördelar som står att finna i att jämställa uppdragstagare med anställda vid bedömning av rätten till delpension är flera. En ökad samordning och förenkling kommer till stånd och behovet av särbestämmelser minskar. De enskilda försäkrade får större möjligheter att anpassa sina arbetsförhållanden efter arbetstidsminskningen till egna önskemål, vilket ökar flexibiliteten inom systemet. Dessutom kommer de nu existerande gränsdragningsproblemen mellan uppdragstagare och anställda att försvinna.

Svårigheterna att beräkna arbetstiden i ett uppdrag bör enligt min mening kunna bemästras. Bl. a. kommer det förslag till beräkningar av inkomsten före arbetstidsminskningen för anställda som jag lägger fram i det följande (avsnitt 2.2.5) att minska behovet av arbetstidsberäkningar.

Mot denna bakgrund föreslår jag i likhet med beredningen att i princip allt arbete som uppdragstagare skall jämställas med arbete som anställd. Jag återkommer i specialmotiveringen till vilka konsekvenser detta förslag bör få vid den praktiska tillämpningen och hur bedömningen bör göras av arbetstidsminskningen för olika kategorier uppdragstagare.

Mitt förslag om att jämställa uppdragstagare med anställda innebär en förenkling av tillämpningen av delpensionsförsäkringen angående uppdragstagarna. Förslaget bör därför inte medföra att alla ärenden om delpension till uppdragstagare måste avgöras i socialförsäkringsnämnd. Jag anser att ärende om delpension till den som efter arbetstidsminskningen arbetar enbart som uppdragstagare eller som uppdragstagare i kombination med anställning i regel bör avgöras av tjänsteman hos försäkringskassan.

Mitt förslag: Möjligheten att på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från en mindre bisyssla skall finnas kvar för anställda och uppdragstagare som har en bisyssla i form av rörelse eller jordbruk samt för egenföretagare som har uppdrag eller anställning vid sidan av huvudsysselsättningen. En begäran om bortseende från bisysslor måste dessutom omfatta samtliga bisysslor som en försäkrad har. Årsinkomsten av bisysslan måste understiga ett och ett halvt basbelopp.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av remissinstanserna. Statskontoret och Försäkringskassaförbundet menar dock att strävan bör vara att ta bort reglerna om bisysslor inom delpensionsförsäkringen, vilket skulle underlätta tillämpningen. RFV förordar att bisysslereglerna slopas, eftersom de svårigheter som beredningen pekat på beträffande vissa rörelseidkares möjligheter att anpassa arbetstiden efter delpension berör bara ett mycket begränsat antal personer. Anpassningsmöjligheter torde finnas i flertalet fall, t. ex. i fråga om den del av arbetet som utgörs av rörelse.

Skälen för mitt förslag: Om en försäkrad har en mindre bisyssla vid sidan av sin huvudsakliga sysselsättning kan han få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Vissa förutsättningar finns dock bl. a. när det gäller att avgöra vad som är att betrakta som en bisyssla. Sådana förutsättningar bör gälla även i fortsättningen. Jag återkommer till dessa.

De regler angående arbete som uppdragstagare som jag föreslagit i det föregående medför att omfattningen av sådana bisysslor som kan komma i fråga i delpensionssammanhang minskar avsevärt. Det är dock enligt min mening inte lämpligt att helt avstå från regler på detta område. Anställda bör ha kvar rätten att kunna få delpension med bortseende från en bisyssla i form av en mindre rörelse eller ett mindre jordbruk. Också den vars huvudsakliga sysselsättning är uppdrag, som utgör inkomst av tjänst i skattehänseende, bör kunna få motsvarande rätt. En rörelseidkare eller lantbrukare som har ett uppdrag eller en anställning vid sidan av sin huvudsakliga sysselsättning bör likaså kunna få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Rätten att få sin delpension bedömd med bortseende från bisyssla bör begränsas till dessa fall. Mitt förslag innebär på detta sätt en mera begränsad och exakt definition av vad som är att betrakta som bisyssla än vad som är fallet med nuvarande regler.

En viss osäkerhet i tillämpningen har förekommit när det gäller möjligheterna att begära bortseende från en av flera bisysslor. Enligt pensionsberedningens uppfattning är en sådan möjlighet oförenlig med bisysslebestämmelsernas syfte. Jag delar denna uppfattning och anser mot denna bakgrund att – i de fall en försäkrad har flera bisysslor – en begäran om bortseende måste avse samtliga bisysslor.

Enligt nuvarande regler skall följande förutsättningar gälla för att rätten till delpension skall kunna bedömas med bortseende från en bisyssla.

- Bisysslan skall ha utförts varaktigt före arbetstidsminskningen.
- Arbetstiden för bisysslan får inte ha ökats inför eller vara avsedd att öka efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet.
- Arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst 10 timmar per vecka.
- Årsinkomsten för bisysslan kan antas bli mindre än vad som motsvarar ett basbelopp.

Jag finner reglerna om varaktigheten och förbudet mot utökning av bisysslan vara väl avvägda och dessa bör därför kvarstå oförändrade. Pensionsberedningen har påpekat beträffande de två övriga förutsättningarna att de försäkrade som har svårigheter att uppfylla dem oftast har en för hög inkomst av bisysslan. Mera sällan är däremot arbetstiden för lång. Jag anser liksom beredningen att en bättre balans bör uppnås mellan dessa krav. Jag anser därför att den övre inkomstgränsen bör bestämmas till vad som motsvarar ett och ett halvt basbelopp.

2.2.3 Tidsgränsen för deltidarbete

Mitt förslag: Den sammanlagda arbetstiden efter övergång till deltidarbete får utgöra i genomsnitt högst 35 timmar per arbetsvecka. I denna arbetstid inräknas även arbetstiden för en mindre bisyssla som den försäkrade beviljats bortseende från vid bedömningen av rätten till delpension.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av remissinstanserna. Försäkringsrätten för Södra Sverige påpekar emellertid att förslaget kan innebära problem för personer som har en ordinarie arbetstid som överstiger 40 timmar per vecka.

Skälen för mitt förslag: Enligt nuvarande regler skall en försäkrad arbeta i genomsnitt minst 17 timmar per vecka efter minskningen av arbetstiden för att vara berättigad till delpension. För anställda måste minskningen dessutom uppgå till minst fem timmar per vecka. Någon längsta arbetstid efter arbetstidsminskningen är inte fastställd. Detta medför att en delpensionär efter övergången i deltidarbete kan ha en arbetstid som betydligt överstiger normalarbetstiden 40 timmar per vecka. Detta står enligt beredningens uppfattning i dålig överensstämmelse med delpensioneringens syften. Jag delar denna uppfattning. En generell begränsning av arbetstiden efter arbetstidsminskningen är därför motiverad.

Jag föreslår därför att den längsta sammanlagda veckoarbetstiden efter arbetstidsminskningen får uppgå till 35 timmar. Regeln bör gälla alla, alltså även personer som har en bisyssla vid sidan av sin huvudsakliga sysselsättning. Antalet fall där den nu föreslagna övre tidsgränsen måste tillämpas torde bli mycket begränsat. Förslaget innebär dessutom att den för anställ-

da nu gällande regeln om att arbetstidsminskningen måste uppgå till minst fem timmar per vecka i förhållande till ordinarie arbetstid i arbetet kan slopas.

2.2.4 Utläggningen av arbetstiden

Mitt förslag: De generella föreskrifter om förläggningen av deltidssarbetet som riksförsäkringsverket meddelat med stöd av bemyndigande från regeringen tas in i lagen om delpensionsförsäkring.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Utredningsförslaget kommenteras endast av Kooperationens Förhandlingsorganisation, som anser att nuvarande regel att man under varje period av högst tre månader skall arbeta under minst halva antalet arbetsdagar bör utökas till sex månader. Detta skulle ge utrymme för en större flexibilitet.

Skälen för mitt förslag: Regeringen eller, efter beslut av regeringen, riksförsäkringsverket har bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om förläggningen av deltidssarbetet. Sådana föreskrifter har meddelats av riksförsäkringsverket. Enligt dessa får den försäkrade inte göra sammanhängande avbrott i arbetet under längre tid än en och en halv månad. Man bortser då från ledighet för semester m. m.

Tillämpningen av dessa regler har i allmänhet inte medfört några större svårigheter. Vissa försäkrade med mycket uttalade säsongsvariationer i sitt arbete kan dock få problem om exempelvis arbetstiden under vinterhalvåret blir alltför kort för att villkoren om arbetstidens utläggning skall kunna uppfyllas. Detta gäller bl. a. lantbrukare med verksamheten i huvudsak inriktad på spannmålsodling. Riksförsäkringsverkets kompletterande föreskrifter medger dock en förläggning av den ledighet som motsvarar semester i direkt anslutning till delpensionsledigheten för att uppfylla villkoren om arbetstidens förläggning.

De generella regler om arbetstidens utläggning som riksförsäkringsverket meddelat i sin författning är väl avvägda och av stor betydelse för den enskilde försäkrade. Pensionsberedningen anser att dessa regler är av sådan vikt att de lämpligen bör framgå redan av lagtexten. Jag instämmer i detta och föreslår därför att reglerna flyttas över till lagen. Därigenom bortfaller behovet av ett bemyndigande för regeringen och riksförsäkringsverket att meddela generella föreskrifter om förläggningen av deltidssarbetet. Jag föreslår att bemyndigandet härvidlag slopas. Regeringen och efter regeringens bestämmande riksförsäkringsverket har emellertid dessutom bemyndigande att för vissa yrken medge att deltidssarbetet förläggs mera ojämnt under året än vad som tillåts enligt lagens huvudregel. Det finns fortfarande ett behov av sådana undantag från huvudreglerna. Jag anser därför att bemyndigandet i detta avseende bör kvarstå.

Mitt förslag: Beräkning av pensionsunderlaget skall ske med utgångspunkt från ATP-poängen för de fem sista åren före arbetstidsminskningen. De två åren med lägst poäng elimineras. Genomsnittsberäkning görs därefter på grundval av poängen för de återstående tre åren. Medeltalet ökas med talet ett och summan multipliceras med basbeloppet vid tiden för arbetstidsminskningen.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget. Landstingsförbundet anser dock att regeln för inkomstberäkningen bör kompletteras med en maximeringsregel av innebörd att delpensionen då den börjar utges inte får vara större än inkomstminskningen vid tiden för delpensioneringen. Landstingsförbundet ifrågasätter också om man inte borde bortse från ATP-poängen för året före inkomstminskningen för att undvika att preliminärt beräknad delpension utges.

Riksförsäkringsverket tillstyrker förslaget om en schabloniserad beräkning, men anser att åren med den högsta och den lägsta ATP-poängen bör elimineras före genomsnittsberäkningen. Denna uppfattning delas av statskontoret.

Kommunernas pensionsanstalt vill undvika en preliminär beräkning av delpensionen genom att underlaget utgörs av årspoängen för de fem åren närmast före det år som föregår året för arbetstidsminskningen. Försäkringskassförbundet vill ha en sådan konstruktion av regelsystemet att en definitiv beräkning av pensionsunderlaget aldrig kan bli lägre än en preliminär sådan, vilket skulle gynna den försäkrade.

Skälen för mitt förslag: Enligt nuvarande regler fastställs pensionsunderlaget för anställda och för egenföretagare enligt olika modeller. Underlaget för anställda utgörs i princip av skillnaden mellan den försäkrades normala inkomst före arbetstidsminskningen och den inkomst han kan antas ha efter arbetstidsminskningen. Skillnaden mellan dessa båda inkomster får dock inte vara större än skillnaden i sjukpenninggrundande inkomst före och efter arbetstidsminskningen. Dessutom finns särskilda regler för situationer där den försäkrade har onormala inkomster eller har ökat arbetstiden väsentligt inför delpensioneringen.

Utgångspunkten för beräkning av inkomsten före arbetstidsminskningen för egenföretagare är medelvärdet av de tre senaste årens pensionspoäng för ATP multiplicerat med basbeloppet vid tidpunkten för arbetstidsminskningen. Därvid tas också hänsyn till det basbeloppsavdrag som gjorts vid beräkning av den pensionsgrundande inkomsten.

Det är enligt min mening angeläget att åstadkomma en enhetligare och för de försäkrade mera överskådlig metod att beräkna pensionsunderlaget. De nuvarande reglerna för beräkning av pensionsunderlaget för anställda leder till en rad olika svårigheter vid tillämpningen hos försäkringskassorna. Framför allt gäller svårigheterna att avgöra vad som är normal arbetstid och inkomst. En stor del av omprövnings- och besvärshandlingarna inom delpensionsförsäkringen rör dessa frågor. Utfallet av den nuvarande

beräkningsmetoden påverkas också av vid vilken tidpunkt under avtalsperioden som arbetstidsminskningen påbörjas.

Pensionsberedningen har prövat olika beräkningsmetoder för att komma till rätta med svårigheterna och därvid stannat vid den av mig föreslagna metoden. Denna innebär att samma regler kan tillämpas inom hela delpensionsförsäkringen, alltså för såväl anställda och uppdragstagare som för egenföretagare.

Flera remissinstanser påpekar att den av beredningen föreslagna metoden medför en preliminär beräkning av pensionsunderlaget, eftersom pensionspoängen fastställs med viss fördröjning. En sådan preliminär beräkning förekommer dock redan för egenföretagare och används också vid beräkning av ålderspension från ATP. De erfarenheter som finns från dessa båda områden är enligt min mening inte av den arten att man av det skälet bör avstå från den föreslagna beräkningsmetoden. Jag återkommer i specialmotiveringen till hur den preliminära beräkningen skall göras.

Vad beträffar reglerna för beräkning av inkomsten efter arbetstidsminskningen är erfarenheten att dessa fungerar tillfredsställande. Jag finner därför ingen anledning att föreslå någon förändring på den punkten.

2.2.6 Ansökan om delpension

Mitt förslag: Kravet att en egenföretagare som underlag för sin ansökan om delpension skall lämna intyg från revisor, bokförare, företagare- eller yrkesorganisation, kommunal förtroendeman eller annan, som känner hans arbets- och inkomstförhållanden väl, tas bort.

Beredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: De remissinstanser som berört frågan tillstyrker förslaget.

Skälen för mitt förslag: Den som ansöker om delpension måste genom intyg eller annan utredning styrka de uppgifter som skall läggas till grund för beslut om delpension. För anställda gäller att intyg om arbets- och inkomstförhållanden skall lämnas av arbetsgivaren eller lokal arbetstagarorganisation.

När det gäller egenföretagare är det svårt att få fram en motsvarighet till arbetsgivarintyget. Det ankommer på egenföretagaren själv att bevisa de omständigheter han vill lägga till grund för sin ansökan om delpension. Enligt nu gällande regler skall egenföretagare styrka sina uppgifter med hjälp av intyg från någon som väl känner till hans arbets- och inkomstförhållanden. En egenföretagare som bedriver en lite större verksamhet har i allmänhet en revisor eller motsvarande som kan utfärda det önskade intyget. För mindre företag kan dock problemen vara stora när det gäller att finna en person som kan utfärda ett sådant intyg. Riksförsäkringsverket visade i en rapport "Delpension för egenföretagare" (december 1982) att i de fall då egenföretagarens minskade arbetsinsats inte kompensterades av

någon annan person det ofta förelåg betydande svårigheter för honom att visa hur arbetstidsminskningen skulle bli möjlig. Det var dessutom ofta svårt att finna en ojävig person i egenföretagarens omgivning som hade kännedom om såväl hans arbetstider som hans inkomster. Det ankom oftast på försäkringskassan att göra en bedömning av de uppgifter som legat till grund för egenföretagarens ansökan om delpension i avsaknad av ett tillförlitligt intyg om arbetstider och inkomster för honom efter arbetstidsminskningen.

Som påpekas i betänkandet åligger det försäkringskassan att göra en bedömning av om vederbörande uppfyller villkoren för rätt till delpension. Det är givetvis av visst värde att därutöver ha ett generellt krav på intyglämnande men de svårigheter som är förknippade med intygskravet är betydande. Jag instämmer därför i beredningens förslag att ta bort detta krav. Det får anses vara tillfyllest med den prövning som försäkringskassan ändå har att göra. Beredningen har framhållit att det förslag som man lagt fram inte kan tas till intäkt för någon strävan att ändra praxis för bevisprövningen i en viss riktning. Jag vill för egen del också göra denna markering.

De övriga regler som gäller för hur en person som ansöker om delpension skall styrka de omständigheter som han vill skall läggas till grund för beslutet angående rätten till delpension bör kvarstå oförändrade.

2.2.7 Benämningen delpension

Mitt förslag: Benämningen delpension behålls.

Beredningens förslag: Benämningen delpension ändras till deltidspension.

Remissinstanserna: Förslaget har inte mött några invändningar från remissinstanserna.

Skälen för mitt förslag: Delpension utbetalas till den som vid sidan om pensionen arbetar deltid i större eller mindre omfattning. I dagligt tal används många gånger benämningen deltidspension. För att markera att delpensionen betalas ut i samband med att den försäkrade arbetar deltid har pensionsberedningen funnit det motiverat att byta ut den nuvarande benämningen "delpension" mot "deltidspension".

För egen del kan jag ha förståelse för att beredningen har tagit upp namnfrågan till övervägande. Jag anser dock att det finns skäl som talar emot en förändring. Delpensionsförsäkringen har nu funnits i över tio års tid och benämningen delpension har därför blivit väl etablerad. Denna benämning är kortare och enklare att använda än den som beredningen föreslagit, vilket har särskilt stor betydelse när benämningen skall användas i sammansatta ord. Jag vill erinra om att orden delpensionsförsäkring, delpensionsavgift och delpensionsfond skulle behöva ersättas med flerordiga benämningar.

Författningsmässigt skulle en namnändring få förhållandevis stora åter-

verkningar. Utöver i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring, där beredningen föreslagit ändringar, skulle i förevarande sammanhang ändringar få göras i vart fall i socialavgiftslagstiftningen och lagstiftningen om fondförvaltningen. Vidare skulle en lång rad av författningar med hänvisningar till delpensioneringen efter hand få anpassas till nya benämningar.

Vid min bedömning av för- och nackdelar med namnbyte har jag stannat för att inte lägga fram något förslag i detta hänseende. Till denna ståndpunkt har bidragit att det inte rimligen kan föreligga risk för missförstånd vare sig man i dagligt tal eller i andra sammanhang använder sig av den ena eller den andra av de här diskuterade benämningarna.

2.3 Kostnader

De förslag till förändringar i delpensionsförsäkringen som jag föreslagit kommer att påverka försäkringens kostnader på olika sätt. Pensionsberedningen har i sitt betänkande gjort vissa beräkningar angående dessa kostnader.

Förslaget om att arbete som uppdragstagare skall jämföras med arbete som anställd kan förväntas öka antalet delpensionärer. Denna ökning kan dock antas kompenseras av att uppdragstagare, som idag måste begära delpension med bortseende från viss bisyssla, får möjlighet att öka sin arbetstid i uppdraget, vilket minskar utbetalningarna från försäkringen. Sammantaget ger detta förslag sannolikt oförändrade utgifter för delpensionsförsäkringen.

Mitt förslag om att inkomstgränsen för en mindre bisyssla skall höjas till 1,5 basbelopp kan förväntas öka försäkringens utgifter med ca 500 000 kr. enligt pensionsberedningens beräkningar. Begränsningen av den längsta arbetstiden efter arbetstidsminskningen till högst 35 timmar per vecka antas medföra att de försäkrade minskar sin arbetstid mer än vad som krävs enligt gällande regler medan andra avstår från att söka delpension. Detta beräknas minska försäkringens utgifter med 1 milj. kr.

De ekonomiska konsekvenserna av förslagen till ändrat pensionsunderlag är beroende av reallöneutvecklingen i framtiden. Oförändrade reallöner medför i princip inga utgiftsökningar för försäkringen.

Förslaget om att slopa kravet att egenföretagare alltid skall lämna intyg om sina arbets- och inkomstförhållanden väntas medföra en ökning av antalet egenföretagare med delpension. Utgiftsökningen förväntas dock bli begränsad och uppgå till högst 500 000 kr. per år.

De största förändringarna vad gäller kostnaderna för mina förslag gäller administrationen. De förenklingar och förbättringar jag föreslår beräknas leda till arbetsbesparingar hos försäkringskassorna. Pensionsberedningen beräknar att förslagen kommer att leda till ett minskat resursbehov för kassorna som motsvarar ca 50 årsarbetare i ett fullfunktionsstadium. Detta medför minskade administrativa utgifter för delpensionsförsäkringen i storleksordningen 7 milj. kr. per år.

3 Inverkan på pensionstillskott till änkor av undantagande m. m.

Mitt förslag: Vid bestämmande av pensionstillskott till ålders- och förtidspension till en änka skall hänsyn inte tas till sådan änkepension från ATP som skulle ha utgetts om den avlidne mannen inte haft undantagande från ATP eller gått miste om pensionspoäng till följd av underlåten avgiftsinbetalning till försäkringen.

Pensionskommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag. Enligt kommittén borde de nya reglerna avse även pensionstillskott till änkepension.

Remissinstanserna gav enhälligt sitt stöd åt kommitténs förslag.

Skälen för mitt förslag: Den som uppbär folkpension i form av ålders-, förtids- eller änkepension och som inte har rätt till ATP eller får enbart låg ATP kan därutöver få pensionstillskott. Pensionstillskott utges för närvarande med 48 % av basbeloppet till ålderspensionärer och änkor. Pensionstillskottet till förtidspensionärer är 96 % av basbeloppet. Före den 1 januari 1982 fanns en möjlighet att anmäla undantagande från ATP vad avsåg inkomster av annat förvärvsarbete än anställning. Ett sådant undantagande kan helt eller delvis reducera pensionstillskotten eftersom vid beräkningen av pensionstillskott hänsyn skall tas till den ATP som skulle ha utgetts om undantagande inte hade skett. Reducering sker även beträffande pensionstillskott till änka efter den som haft undantagande från ATP. Undantag görs dock enligt praxis i de fall då änkan redan uppbär ålders- eller förtidspension när mannen dör. Hon får då behålla sitt pensionstillskott.

Problemet beträffande rätt till pensionstillskott åt änkan efter en person som gjort undantagande från ATP kommer att minska i betydelse i framtiden eftersom möjligheten att göra sådant undantagande från försäkringen numera tagits bort. Jag anser dock att de nuvarande reglerna under en relativt lång övergångstid kommer att ha effekter som är mindre tillfredsställande. Detsamma gäller naturligtvis effekterna av att mannen underlåtit att betala in avgifter till försäkringen.

I regeringens proposition 1983/84:73 om reformering av efterlevandepensioneringen m. m. fanns förslag om att pensionstillskott skulle utges till ålders- och förtidspension till änkor i situationer som de jag nyss beskrivit. Propositionen återkallades emellertid i regeringens skrivelse 1983/84:95. Riksdagen har därefter bifallit ett motionsyrkande om att uppgifter skulle sammanställas om hur många änkor som mister sitt pensionstillskott på grund av makens undantagande från ATP och att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag i frågan (SfU 1985/86:15, rskr. 199) Antalet änkor som uppbär änkepension i någon form och som på grund av undantagande från ATP går miste om pensionstillskott helt eller delvis uppgår till ca 5 500. Av dessa beräknas 3 500 ha gått miste om hela pensionstillskottet eller delar av detta till följd av mannens undantagande från ATP.

Mot bakgrund av vad jag anfört föreslår jag att pensionstillskott till ålders- och förtidspension åt en änka inte skall kunna minskas med sådan änkepension från ATP som skulle ha utgivits om den avlidne mannen inte hade gjort undantagande från ATP eller gått miste om pensionspoäng till följd av utebliven avgiftsinbetalning. De konsekvenser på rätten till pensionstillskott som kan uppstå på grund av att kvinnan själv haft undantagande från ATP eller själv underlåtit att betala in tilläggs pensionsavgift omfattas inte av mitt förslag.

De nya reglerna föranleder ändringar i lagen (1969:205) om pensionstillskott och föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

Förslaget beräknas medföra en ökad kostnad för försäkringen på ca 8 milj. kr. per år.

4 Inkomstprövningen av änkepension till kvinnor vars män avlidit före den 1 juli 1960

Mitt förslag: Vid beräkning av förmögenhet vid inkomstprövning av änkepension för kvinnor, vars män har avlidit före den 1 juli 1960, skall värdet av en- eller tvåfamiljsfastighet som bebos av den pensionsberättigade tas upp till en fjärdedel av taxeringsvärdet.

Skälen för mitt förslag: Änkepension med anledning av dödsfall som har inträffat före den 1 juli 1960 utges efter inkomstprövning. Inkomstprövningen innebär enligt gällande regler att pensionen minskas med en tredjedel av den del av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 1 000 kronor. Vid beräkning av årsinkomsten inräknas bl. a. avkastning på förmögenhet.

Riksdagen har, i anslutning till beslut om statlig fastighetsskatt, för att motverka en ökning av boendekostnaderna för vissa pensionärsgupper beslutat en lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension (prop. 1984/85:85 bil. 2, SfU 14, rskr. 92, SFS 1985:755). Ändringen innebär att vid beräkning av förmögenhet skall värdet av fastighet, som avses i 24 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) – en- eller tvåfamiljsfastighet – och som bebos av den pensionsberättigade, tas upp till en fjärdedel av taxeringsvärdet i stället för till hälften som tidigare varit fallet. Denna bestämmelse trädde i kraft den 1 januari 1986.

Motsvarande bestämmelse bör med samma motivering införas vad avser änkepension med anledning av dödsfall som inträffat före den 1 juli 1960.

Vad jag nu sagt föranleder en ändring i 16 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring. Den nya lydelsen bör göras tillämplig vid beräkning som avser tid fr. o. m. den 1 januari 1986 eller senare dag.

5 Försöksverksamhet med flexibla sjukpenningersättning och ersättning för merkostnader i vissa sjukfall

Mitt förslag: Den försöksverksamhet som pågår vad avser möjligheten att ersätta merkostnader för resor till och från arbetsplatsen som ett alternativ till sjukpenning utvidgas fr. o. m. den 1 juli 1987 till att omfatta hela landet. Försöksverksamheten skall kunna pågå till utgången av år 1988.

Den försöksverksamhet som pågår med flera ersättningsnivåer inom sjukpenningförsäkringen förlängs till utgången av år 1988.

Skälen för mitt förslag: Regeringen anvisade för budgetåret 1985/86 medel för projektverksamhet vid försäkringskassorna i syfte att bl. a. effektivisera administrationen och tillämpningen av den allmänna försäkringen. Försäkringskassorna i Malmöhus, Gävleborgs och Västernorrlands län beviljades projektmedel för att på försök få utge även en fjärdedels och tre fjärdedels sjukpenning. Försäkringskassorna i Blekinge, Gävleborgs, Västertbottens och Västernorrlands län och i Göteborg beviljades projektmedel för att på försök, som alternativ till sjukpenning, betala merkostnader för resor till och från arbetsplatsen om den försäkrades hälsotillstånd inte medgav att han utnyttjade sitt normala färd sätt.

I prop. 1985/86:38 föreslog regeringen riksdagen att anta en särskild lag om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet för att göra det möjligt att genomföra projekten. Riksdagen biföll propositionen (SFU 1985/86:3, rskr. 45). Försöksverksamheten avsågs att pågå till den 30 juni 1987.

Riksförsäkringsverket har i en skrivelse till regeringen den 18 december 1986 föreslagit en förlängning i oförändrad omfattning av försöksverksamheten vad avser flera ersättningsnivåer inom sjukpenningförsäkringen. Vad beträffar försöksverksamheten med att betala merkostnader för resor till och från arbetsplatsen som alternativ till sjukpenning har verket föreslagit att försöksverksamheten utvidgas till att omfatta hela landet.

Försöksverksamheterna har enligt riksförsäkringsverket mottagits mycket positivt av dem som berörts av försöket. Det gäller såväl enskilda försäkrade som läkare och arbetsgivare. Försöksverksamheten med ytterligare ersättningsnivåer inom sjukpenningförsäkringen har dock varit mycket begränsad till sin omfattning. Jag bedömer det därför angeläget att tiden för försöket utsträcks så att ytterligare erfarenheter kan samlas in inför ett ställningstagande till om flera ersättningsnivåer skall införas i försäkringen. Erfarenheterna av den del av försöksverksamheten som avser reseersättning som alternativ till sjukpenning är mera omfattande. Enligt riksförsäkringsverkets uppfattning kan därför försöksverksamheten i det avseendet utsträckas till att omfatta hela landet.

Reseersättning som alternativ till sjukpenning innebär enligt min mening stora fördelar för den enskilde som ges möjligheter att fortsätta sitt för-

värvsarbete och undvika en påtvingad sysslolöshet. Möjligheterna till en snabb rehabilitering ökar också. Det innebär samtidigt påtagliga besparingar för den allmänna försäkringen utan att detta påverkar den försäkrades ekonomiska situation negativt. Besparingens storlek blir naturligtvis beroende av den försäkrades sjukpenning, resekostnaden per dag och ersättningstidens längd. Det finns därför enligt min mening skäl att i samband med utvärderingen av en fortsatt försöksverksamhet pröva om ersättningens storlek skall begränsas till vad som motsvarar den försäkrades sjukpenning per dag, om det skall finnas någon begränsning i ersättningstidens längd samt om ersättningen skall motsvara de faktiska resekostnaderna eller enbart de merkostnader som uppstått.

Det pågående arbetet i rehabiliteringsberedningen gäller bl. a. frågor som prövas i de försöksverksamheter jag beskrivit ovan. Jag föreslår därför att försöksverksamheterna förlängs att gälla till utgången av år 1988 med den utvidgningen att försöket med reseersättning bör omfatta hela landet. Detta ger möjlighet för rehabiliteringsberedningen att dra nytta av försöksverksamheterna i sitt arbete.

6 Reglerna för beräkning av basbeloppet

Mitt förslag: Basbeloppet skall utgöra 24 500 kronor multiplicerat med det jämförelsetal som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det år basbeloppet avser och prisläget i november 1986.

Skälen för mitt förslag: Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1986/87:100 bil. 7) föreslagit riksdagen att ett tilläggsbelopp fastställs för beräkning av pensionsförmåner m. m. utöver vad som följer av den vanliga uppräknigen som en följd av konsumentprisutvecklingen. Tilläggsbeloppet har föreslagits utgöra 400 kronor fr. o. m. den 1 juli 1987, vilket regleras i en särskild lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m. Basbeloppet har av regeringen fastställts till 24 100 kronor för år 1987.

Basbeloppet används också för beräkning av studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen (1973:349). I årets budgetproposition (bil. 10) har regeringen därför föreslagit en särskild lag om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m. med motsvarande innehåll som vid pensionsberäkningen.

Enligt nu gällande regler i 1 kap. 6 § AFL fastställs basbeloppet för varje år med hänsyn till de prisförändringar som inträffat fram till november året före det år basbeloppet avser. Basbeloppet används inom stora delar av samhället som ett instrument för att värdesäkra olika typer av förmåner och utbetalningar. Av hänsyn till de svårigheter en återgång till det före år 1982 gällande systemet med en månatlig prövning av basbeloppets storlek skulle innebära valde regeringen att i stället för en ändring av basbeloppets

reglerna i AFL föreslå ett tilläggsbelopp att gälla tills vidare. Som jag anförde i budgetpropositionen avsåg jag att återkomma till regeringen med förslag vad gäller grunderna för beräkning av basbeloppet fr. o. m. år 1988. Tilläggsbeloppet är avsett att utgöra en förstärkning av pensionärernas ekonomi också på längre sikt. Jag föreslår därför att tilläggsbeloppet om 400 kronor inräknas i underlaget för de basbelopp som skall fastställas för år 1988 och framåt.

Vad jag nu sagt föranleder en ändring i 1 kap. 6 § AFL. Jag lägger också fram förslag om upphävande av de två tidigare nämnda lagarna om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkningen av förmåner.

7 Skatteavdrag på sjukpenning m. m.

Mitt förslag: Avdrag för preliminär A-skatt på sjukpenning och föräldrapenningförmåner skall göras med ledning av särskilda skattetabeller. I tabellerna skall skatteavdraget anges i procent. Storleken av det procentuella avdraget skall bestämmas med hänsyn till bl. a. den skattskyldiges sjukpenninggrundande inkomst eller den andel av den sjukpenninggrundande inkomsten som ersättningen grundas på. Motsvarande regler för skatteavdrag skall gälla i fråga om havandeskapspenning, ersättning till tillfälliga smittbärare och dagpenning vid utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret.

För ersättning som i vissa fall utgår trots att sjukpenninggrundande inkomst inte fastställts skall det procentuella avdraget bestämmas med hänsyn till ersättningsunderlagets storlek.

Skälen för mitt förslag: För att komma till rätta med brister vad gäller kompensationsnivån inom den obligatoriska sjukförsäkringen har regeringen föreslagit ett nytt sätt att beräkna sjukpenning och tillfällig föräldrapenning (prop. 1986/87:69). Det nya beräkningsättet innebär en timberäkning av dessa förmåner för försäkrade, vars sjukpenninggrundande inkomst helt eller delvis utgörs av inkomst av anställning. I fråga om sjukpenning tillämpas timberäkningstekniken under de första 14 dagarna av varje sjukperiod. För tid därefter beräknas sjukpenningen på nuvarande sätt. I fråga om den tillfälliga föräldrapenningen skall timberäkningstekniken tillämpas oavsett föräldraledighetens längd. Reformen avses träda i kraft den 1 december 1987.

Timberäkningstekniken innebär att sjukpenningen och den tillfälliga föräldrapenningen kan komma att variera betydligt i förhållande till om förmånen beräknas på nuvarande sätt. På grund härav kan preliminärskatteavdragets storlek – på grund av progressiviteten i skattesystemet – bli helt otillfredsställande i vissa fall. Jag redovisade därför i prop. 1986/87:69, s. 55, en ny modell för att beräkna skatteavdraget. Denna innebär att skattetabeller upprättas där avdragets storlek per ersättningsdag inte anges i kronor utan med ett procenttal, vars storlek bestäms med hänsyn till

bl. a. den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. På så sätt kan progressiviteten i skattesystemet bättre beaktas. Frågan krävde dock viss ytterligare beredning, varför jag avsåg att återkomma till den i annat sammanhang.

Den beredning som härefter skett har inte gett anledning till ändrad uppfattning om hur skatteavdraget i det nya systemet bör gå till. Jag föreslår således att skatteavdrag i fortsättningen skall ske enligt särskilda tabeller där det anges vilken procentsats som skall tillämpas vid en viss sjukpenninggrundande inkomst.

Syftet är att det procentuella skatteavdraget på ersättningen från försäkringskassan skall överensstämma med den procentsats som gäller för den totala skatten på en årsinkomst motsvarande den skattskyldiges sjukpenninggrundande inkomst. Skall en skattskyldig exempelvis betala 40% i skatt på en årsinkomst som motsvarar hans sjukpenninggrundande inkomst bör således skatteavdrag på ersättning från försäkringskassan ske med 40%. För de flesta fall av skatteavdrag måste dock beaktas att förmånen inte utges på grundval av hela den sjukpenninggrundande inkomsten utan på 90% av denna inkomst. Det gäller bl. a. sjukpenning och föräldrapenningförmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. I sådana fall bör procentsatsen grundas på en årlig inkomst motsvarande 90% av den sjukpenninggrundande inkomsten. Procentsatsen bör i skattetablellerna anges i hela procenttal.

I tabellerna måste givetvis också, liksom nu, beaktas den kommunala utdebiteringen och tillämplig kolumn enligt 4 § 2 mom. uppbördslagen (1953:272). Om lokal skattemyndighet har föreskrivit särskild beräkningsgrund eller beslutat om jämkat preliminärskatteavdrag måste hänsyn tas även till detta när skatteavdraget görs.

Den sjukpenninggrundande inkomsten torde i det stora flertalet fall stämma relativt väl överens med den verkliga årsinkomsten, bl. a. eftersom det ligger i den skattskyldiges eget intresse att anmäla eventuella inkomsthöjningar till försäkringskassan. Förutsättningarna för ett korrekt preliminärskatteavdrag bör därför bli goda. En annan fördel med att knyta an till den sjukpenninggrundande inkomsten är att försäkringskassorna har uppgifterna om denna lätt tillgängliga.

Som jag ser det finns det inte anledning att begränsa användningen av procentavdrag till enbart timberäknad ersättning. En sådan modell kan tillämpas även i övriga fall där förmånen utges på grundval av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. Det medför dessutom administrativa fördelar att begränsa antalet skattetableller som behöver användas till så få som möjligt. Jag anser således att systemet med procentavdrag bör kunna användas även när sjukpenning och ersättning till tillfällig smittbärande beräknas enligt nuvarande regler. Vidare bör det kunna ske i fråga om havandeskapspenning och föräldrapenning i samband med barns födelse. Även beträffande dagpenning under utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret bör tekniken med procentavdrag kunna användas.

Det kan dock inträffa att ersättning utges till en person som har sjukpenninggrundande inkomst men ersättningen likväl inte skall beräknas på grundval av denna inkomst. Det är fallet beträffande t. ex. sådan föräldra-

penning med anledning av barns födelse som utges enligt garantinivån (60 kr./dag). Det procentavdrag som gäller på grund av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst bör emellertid ändå kunna tillämpas utan att några olägenheter av betydelse uppstår. Om skatteavdraget kan komma att bli för högt på grund av att föräldrapenningen utges enligt garantinivån under längre tid finns det möjligheter att begära jämkning av preliminärskatten.

Det förekommer vidare att en förmån utges trots att den försäkrade inte har någon sjukpenninggrundande inkomst fastställd för sig. Detta kan vara fallet t. ex. när sjukpenning enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring utges på grundval av den inkomst som skulle ha utgjort sjukpenninggrundande inkomst om den skattskyldige varit sjukpenningförsäkrad. Reglerna bör därför utformas på ett sätt som innebär att om sjukpenninggrundande inkomst inte har fastställts skatteavdraget skall grundas på ersättningsunderlaget.

Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utarbeta de aktuella tabellerna efter de riktlinjer som jag här angett.

Den författningsmässiga reglering, som behövs för att åstadkomma den nya ordningen för skatteavdrag, bör ske genom lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m. Vissa ytterligare ändringar bör göras i kungörelsen för att anpassa föreskrifterna i den till nuvarande förhållanden. De nya reglerna bör träda i kraft den 1 december 1987.

8 Utmätning och införsel i sjukpenning m. m.

Mitt förslag: Vid löneutmätning av eller införsel i sjukpenning eller annan dag ersättning från socialförsäkringen införs sammanräkningsregler. Reglerna innebär att de per dag bestämda utmätning- eller införselbeloppen, liksom de per dag bestämda utmätningfria beloppen och förbehållsbeloppen, skall räknas samman för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar.

Skälen för mitt förslag: För att komma till rätta med brister vad gäller kompensationsnivån inom den obligatoriska sjukförsäkringen har regeringen föreslagit ett nytt sätt att beräkna sjukpenning och tillfällig föräldrapenning (prop. 1986/87:69). Det nya beräkningssättet innebär en timberäkning av dessa förmåner för försäkrade, vars sjukpenninggrundande inkomst helt eller delvis utgörs av inkomst av anställning. Reformen avses träda i kraft den 1 december 1987.

I prop. 1986/87:69, s. 56, framhöll jag att det är angeläget att frågan om införsel och utmätning i timberäknad ersättning löses på ett sätt som underlättar en smidig administrativ hantering. Jag avsåg att återkomma

med förslag om detta i ett senare sammanhang. Jag tar nu upp frågan till behandling.

Reglerna i utsökningsbalken innebär när det gäller utmätning av eller införsel i bl. a. sjukpenning och tillfällig föräldrapenning att det belopp som skall tas ut genom det exekutiva förfarandet bestäms per dag. Det belopp som skall förbehållas gäldenären bestäms också per dag (7 kap. 8 § resp. 15 kap. 9 §).

Systemet med timberäknad sjukpenning innebär för de första 14 dagarna av varje sjukperiod att ersättningen utges endast för de dagar som den försäkrade skulle ha utfört förvärvsarbete om han inte hade blivit sjuk. För tid efter 14-dagarsperioden skall sjukpenning utges efter hittillsvarande mönster. Den nuvarande ordningen innebär med vissa undantag att sjukpenning utges för varje dag i sjukperioden. Sjukpenningen skall således i det nya systemet koncentreras till färre dagar men den kommer i stället att i de flesta fallen utges med högre belopp per dag än vad som nu sker.

Det exekutiva avdragsbeloppet och det belopp som skall förbehållas gäldenären fastställs för närvarande i förhållande till en i förväg bestämd sjukpenning, som genomgående beräknas direkt på grundval av den sjukpenninggrundande inkomsten och delningstalet 365. Sjukpenningen i det nya systemet kommer för de första 14 dagarna inte på samma sätt att kunna bestämmas i förväg, såvida den inte blir föremål för schablonberäkning. Vanligtvis kommer dock ersättningen totalt att bli bättre under de första 14 dagarna än vad som nu är fallet. Det är angeläget att kronofogdemyndigheterna inte belastas av att behöva meddela ett beslut som avser timberäkningsperioden och ett annat som avser tiden därefter. På grund av detta och då det nya systemet i regel innebär en förbättrad kompensation bör man kunna låta samma principer som i dag gälla vid fastställandet av utsökningsbeloppen i fråga, dvs. att fastställandet sker i förhållande till den sjukpenning som beräknas enligt nuvarande regler. Om den totala timberäknade ersättningen kan antas bli högre än om ersättningen beräknas på nuvarande sätt är det dock inget som hindrar att kronofogdemyndigheten tar hänsyn till det.

Som nämnts kommer timberäknad sjukpenning att utges endast för dagar då förvärvsarbete skulle ha utförts, om inte den försäkrade blivit sjuk. Men den timberäknade sjukpenningen är naturligtvis avsedd att kompensera för den inkomstförlust som görs till följd av sjukdom och således i samma utsträckning som lönen utgöra ett bidrag till försörjningen även under arbetsfria dagar. Det är därför viktigt att det skydd som nu finns för den försäkrade genom bestämmande av belopp som skall tas undan från verkställigheten inte försämras. Därför bör hänsyn tas till förbehållsbelopp även för dagar då ingen sjukpenning utges. En sammanräkningsregel som åstadkommer detta bör införas.

Det förhållandet att sjukpenning i regel kommer att utges under ett färre antal dagar under de första 14 dagarna av sjukfallet än vad som nu är fallet innebär sämre möjligheter i exekutionshänseende vid en fortsatt tillämpning av nuvarande ordning. För närvarande gäller ju att verkställighet sker för varje dag som sjukpenning utges. För att inte försämra exekutionsmöjligheterna bör därför även i detta avseende en sammanräkningsregel

införas som innebär att hänsyn tas till utmättnings- och införselbelopp för dagar då ingen sjukpenning utges.

Den tillfälliga föräldrapenningen kommer i det nya systemet att timberäknas på samma sätt som sjukpenningen, dock utan begränsning till fjortondagarsperiod. Reglerna om sammanräkning bör därför gälla även i fråga om införsel i eller utmätning av denna ersättning.

Reglerna bör utformas så att sammanräkningarna av beloppen i fråga skall ske för samtliga dagar som ersättningsperioden omfattar. Ersättningsperioden bör anses börja den första dag för vilken ersättning utges och avslutas den sista dag som den försäkrade uppger att han varit sjuk. Avgränsningen tar bl. a. hänsyn till det system för datamaskinell registrering av olika tidpunkter i sjukperioden som RFV planerar att tillämpa. När det gäller tillfällig föräldrapenning bör flera perioder kunna anses föreligga om föräldrarna omväxlande vårdar ett barn. Reglerna om sammanräkning bör kunna göras generella och användas även när sjukpenning utges enligt nuvarande regler.

Även för andra förmånsslag av samma typ som sjukpenning och tillfällig föräldrapenning bestäms de exekutiva beloppen och förbehållsbeloppen per dag. Det gäller bl. a. föräldrapenning i samband med barns födelse. Jag anser att det är värdefullt att kunna tillämpa samma principer för exekutionsförfarandet på alla förmånsslagen. På så sätt underlättas den administrativa hanteringen. De ändringar i utsökningsbalken som föranleds av det sagda anser jag därför bör utformas så att sammanläggningsreglerna skall tillämpas på alla dessa ersättningar. Ändringarna bör tas in i en ny paragraf, 7 kap. 8 a §, när det gäller utmätning och i 15 kap. 10 § när det gäller införsel.

Av 7 kap. 13 § utsökningsbalken framgår att utmätning av bl. a. dagersättning som här är i fråga medför förmånsrätt när det belopp som skall innehållas har förfallit till betalning. Den av mig föreslagna sammanräkningsregeln innebär att utmättningsbelopp för dagar då ingen ersättning utges även skall beaktas. Föreskrifterna om när utmätning medför förmånsrätt bör anpassas till detta genom att det i 7 kap. 13 § utsökningsbalken införs föreskrifter enligt vilka dagersättningen skall anses ha förfallit till betalning med utmättningsbeloppet varje dag som ersättningsperioden omfattar.

Som en följd av den föreslagna sammanräkningsregeln vid införsel bör också en anpassning ske av föreskrifterna om bl. a. preskription i 15 kap. 6 § utsökningsbalken.

De nya reglerna i utsökningsbalken bör träda i kraft den 1 december 1987.

9 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,

3. lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

4. lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet.

5. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

6. lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.,

7. lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.,

8. lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.,

9. lag om ändring i utsökningsbalken.

Förslaget under 7 har upprättats i samråd med chefen för utbildningsdepartementet, förslaget under 8 i samråd med chefen för finansdepartementet och förslaget under 9 i samråd med chefen för justitiedepartementet.

Lagförslagen under 8 och 9 gäller frågor som hör till lagrådets granskningsområde. Med hänsyn till förslagens enkla beskaffenhet anser jag dock att lagrådets hörande skulle vara utan betydelse.

10 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

5 §

Ändringen i paragrafens första stycke motiveras av förslaget att införa en övre tidsgräns vid 35 timmar per arbetsvecka för den sammanlagda arbetstiden efter övergången till delpension. Denna gräns avses gälla såväl anställda och uppdragstagare som egenföretagare. Som framgår av det föreslagna nya tredje stycket i 8 § skall vid tillämpningen av denna regel inräknas även tid för sådan bisyssla som den försäkrade kan ha beviljats bortscende från vid prövningen av rätten till delpension. Även i övrigt skall, om någon har flera arbeten, hänsyn tas till den sammanlagda arbetstiden för dessa.

Liksom i fråga om den nedre gränsen för deltidsarbete skall, om den försäkrades arbetstid varierar, avgörande för om arbetstiden uppgår till högst 35 timmar per arbetsvecka vara den genomsnittliga arbetstiden för det närmast kommande året.

6 §

Arbete som uppdragstagare skall fortsättningsvis jämföras med arbete som anställd. Avgörande för om 6 eller 7 § skall tillämpas är förhållandena efter arbetstidsminskningen. Förförsvärbetet dessförinnan är således utan betydelse i detta sammanhang. Försäkrade som avses i 6 § är dels sådana som har enbart inkomster av anställning eller uppdrag, dels sådana som har både anställnings- och uppdragsinkomster men inte andra förförsvärsinkomster. En förutsättning för att den försäkrade skall hänföras till denna

paragraf är att hans förvärvsinkomster är att anse som inkomst av tjänst vid taxering till statlig inkomstskatt. Vissa möjligheter finns dock, som anges i 8 §, att begära bortseende från mindre bisyssla i form av rörelse eller jordbruk, vilket får till följd att rätten till delpension bedöms utan hänsyn till denna bisyssla.

Med uppdragstagare förstås i detta sammanhang den som utför arbete för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst. Begreppet har här samma innebörd som i socialförsäkringen i övrigt. En uppdragstagare som har sådan inkomst som enligt 3 kap. 2 § och 11 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) är att anse som inkomst av anställning kommer alltså i regel att betraktas som en sådan försäkrad som avses i 6 § NDPL.

Liksom hittills skall vissa fåmansföretagare m. fl., även om inkomsten av arbetet i sådant företag skattemässigt är att anse som tjänsteinkomst, jämföras med egenföretagare vid bedömningen av rätten till delpension. Detta följer av 7 § andra stycket.

När det gäller uppdrag bör i likhet med vad som gäller för närvarande den försäkrades och uppdragsgivarens uppgifter om inkomst och arbetstid ligga till grund för bedömningen av rätten till delpension. Vad gäller beräkningen av uppdragstagarens arbetstid kan följande sägas. Eftersom uppdragsgivaren många gånger inte kan lämna preciserade tidsuppgifter kommer försäkringskassan ofta att få ta den försäkrades egna uppgifter som utgångspunkt för bedömningen. Kassan bör pröva rimligheten av tidsuppgifterna genom att jämföra dessa med inkomsten för uppdraget. Denna inkomst bör således många gånger kunna vara utgångspunkt för beräkningen av arbetstiden. Bedömer kassan att uppgifterna om arbetstiden kan godtas mot bakgrund av denna jämförelse, bör i flertalet fall den försäkrades arbetstid kunna fastställas med ledning av dessa uppgifter. Enbart i de fall där arbetstidsminskningen ligger omkring fem timmar i veckan eller där arbetstiden efter övergången till delpension kan antas vara i närheten av den nedre tidsgränsen för deltidsarbete (17 timmar i veckan) kan uppkomma behov av en mer exakt arbetstidsberäkning. Sådana behov kan aktualiseras även i fall där arbetstiden efter arbetstidsminskningen ligger i närheten av den övre gränsen för deltidsarbetet - 35 timmar per vecka - samt i vissa omprovningssituationer. I flertalet fall torde dock de nämnda arbetstidsförhållandena inte föreligga. I de - fåtaliga - situationer där en mer exakt arbetstidsberäkning blir nödvändig kan det bli aktuellt att tillämpa den allmänna regeln i 15 § om den försäkrades bevisskyldighet. Den försäkrade måste enligt denna regel lämna försäkringskassan det underlag som behövs för att kassan skall kunna pröva hans rätt till delpension. Flertalet av de uppdrag som är aktuella i detta sammanhang är förtroendeuppdrag av olika slag, bl. a. politiska och fackliga. Den tid som den försäkrade ägnar åt dessa uppdrag innefattar i många fall även tid som närmast kan betraktas som ideell verksamhet. Därför bör i dessa fall den tid som skall beaktas vid bedömningen av rätten till delpension begränsas till tiden för de arbetsuppgifter som har ett nära samband med uppdraget. Tiden för övriga delar av uppdraget - för vilken tid arvode ej utgår - skulle därmed inte påverka rätten till delpension. Ersättningen för dessa

uppdrag står många gånger i direkt proportion till den sammanträdestid som är förknippad med uppdraget. När arbetstiden skall beräknas i uppdraget bör därför hänsyn i regel tas endast till tid för sammanträden och förberedelser för dessa. Inte bara tid för sammanträden i nämnder, beslutande församlingar o. d. bör härvid beaktas. Också tid för förberedande möten i anslutning härtill, t. ex. partigruppsmöten, bör räknas in. För fackligt förtroendevalda bör göras i princip motsvarande bedömning.

Motsvarande bedömningsgrunder bör tillämpas även när det gäller andra förtroendeuppdrag än politiska och fackliga, t. ex. styrelseuppdrag i föreningar m. m. Ersättningen för dessa uppdrag kan ofta vara relativt liten medan däremot arbetsinsatsen kan vara av större omfattning. Här kan även erinras om att det bl. a. inom sjukförsäkringen finns en nedre gräns för de förvärvsinkomster som skall beaktas. Enligt 3 kap. 2 § AFL skall nämligen en inkomst från en uppdragsgivare som understiger 1 000 kr. per år inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet.

Förutom förtroendeuppdrag förekommer i viss utsträckning även andra former av uppdrag i samband med deltidsarbete. Som uppdragstagare räknas också förmyndare, övervakare, fosterförälder, föredragshållare och tolk. Dit hör också bl. a. ledamöter i privata eller offentliga styrelser och andra beslutande organ. I åtskilliga fall är arbetsförhållandena för försäkrade med sådana uppdrag jämförbara med arbetsförhållandena för vissa anställda. I dessa fall bör nuvarande metoder att beräkna arbetstiden tillämpas även framdeles. T. ex. bör en allmän bedömning göras av den försäkrades uppgifter om arbetstid. Dessa uppgifter bör jämföras med uppgifterna om ersättningen för uppdraget.

Som nämnts kan behov uppkomma av en mer exakt beräkning av arbetstiden i vissa omprövningssituationer. Den impuls till utredning som försäkringskassan därvid får är i regel att inkomsten för uppdraget har förändrats. Denna inkomstförändring beror antingen på att uppdraget har förändrats till omfattningen eller att ersättningen för detta har ändrats. Att utreda vilket av dessa förhållanden det rör sig om torde inte innebära några större svårigheter. Det avgörande i detta sammanhang är nämligen om en ändring av betydelse har skett eller inte när det gäller arbetstiden. Den nya delpensionen får därefter fastställas på grundval av den nya inkomsten för uppdraget.

Till följd av den i 5 § föreslagna generella övre tidsgränsen för deltidsarbete blir nuvarande regel här om i 6 § andra meningen för anställda obchövlig och kan därför avskaffas.

7 §

Eftersom uppdragstagare fortsättningsvis jämställs med anställda har förevarande paragraf ändrats till att avse i huvudsak enbart rörelseidkare och jordbrukare. I de fall anställda och uppdragstagare efter arbetstidsminskningen har också rörelse eller jordbruk kommer de att få sin rätt till delpension bedömd enligt denna paragraf. Som framgår av 8 § finns dock särskilda bestämmelser om bortseende i vissa fall från sådana bisysslor.

I paragrafen upptas de föreslagna nya reglerna om bortseende i vissa fall från en mindre bisyssla vid prövningen av rätten till delpension.

En förutsättning för att en anställd eller uppdragstagare skall kunna få rätten till delpension bedömd med bortseende från en mindre bisyssla är att inkomsten av denna är att hänföra till inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet vid inkomstbeskattningen. På motsvarande sätt krävs för en rörelseidkare eller lantbrukare, som har en mindre bisyssla, att denna i skattehänseende är att anse som inkomst av tjänst.

Liksom hittills gäller som villkor för tillämpningen av paragrafen att den försäkrade själv begär att han skall kunna få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan.

I andra stycket anges de närmare villkoren för att ett visst arbete skall kunna betraktas som en mindre bisyssla. Nuvarande krav att denna skall ha utförts varaktigt före arbetstidsminskningen och att bisysslan får utföras i genomsnitt högst 10 timmar i veckan samt att arbetstiden för den inte får ökas i samband med pensioneringen kvarstår oförändrade. Den nu gällande övre gränsen för vad som kan betraktas som inkomst av en mindre bisyssla föreslås höjd från vad som motsvarar ett till motsvarande ett och ett halvt basbelopp.

Som en ny punkt i andra stycket har upptagits en regel som syftar till att de i detta stycke angivna villkoren skall tillämpas gemensamt för alla bisysslor, om den försäkrade har mer än en bisyssla av här aktuellt slag. Regeln innebär att en anställd eller uppdragstagare som har flera bisysslor i form av rörelse eller jordbruk måste begära bortseende från alla dessa för att reglerna i förevarande paragraf skall bli tillämpliga. På samma sätt krävs att en egenföretagare som har mer än en bisyssla i form av anställning eller uppdrag begär bortseende från samtliga dessa bisysslor.

Som ett nytt tredje stycke har tagits in en föreskrift om att man vid tillämpningen av 5 § första stycket om längsta möjliga arbetstid efter övergången till delpension skall räkna in även arbetstiden för en sådan mindre bisyssla som den försäkrade beviljats bortseende från.

Innebörden av ett bortseende från en mindre bisyssla är att denna inte beaktas vid prövningen av rätten till delpension. Som anges i kommentaren till 12 § skall liksom i dag inte heller tas hänsyn till inkomsten av bisysslan vid beräkningen av den försäkrades pensionsunderlag.

9 §

Nuvarande regel att beräkningen av arbetstiden i vissa fall skall göras på grundval av förhållandena under tre år tillbaka i tiden i stället för ett år blir i praktiken obehövlig efter ett genomförande av förslagen i 12 och 13 §§. Första stycket andra meningen i nuvarande lydelse av förevarande paragraf har därför fått utgå.

10 §

Till första stycket har överflyttats den föreskrift som avser utläggningen av deltidarbetet och som nu finns i 6 § första stycket RFV:s kungörelse

(RFFS 1979:21) med verkställighetsföreskrifter till lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring. Med hänsyn härtill har bemyndigandet för regeringen och RFV i andra stycket inskränkts till att avse endast meddelande av särregler för vissa yrken. Avsikten med förslaget är inte att åstadkomma någon ändring av den nuvarande tillämpningen av reglerna för utläggningen av arbetstiden efter arbetstidsminskningen.

12 §

I paragrafen behandlas schablonberäkning av inkomsten före arbetstidsminskningen för anställda och uppdragstagare. Närmare regler för denna beräkning ges i det föreslagna andra stycket. Detta motsvarar i huvudsak 13 § andra stycket i nuvarande lydelse, som avser den nu tillämpade schablonberäkningen för bl. a. egenföretagare. Justeringar har dock gjorts för att åstadkomma att beräkningen av den genomsnittliga förvärvsinkomsten skall göras med ledning av ATP-poängen för fem år närmast före arbetstidsminskningen och att man vid denna beräkning skall bortse från poängen för de två av dessa fem år för vilka ATP-poängen är lägst.

En preliminär beräkning av pensionsunderlaget måste göras i nästan samtliga fall eftersom pensionspoängen fastställs med en viss fördröjning. Denna preliminärberäkning bör göras med utgångspunkt i de fyra senaste åren då pensionspoäng har fastställts. Medelvärdet av poängen för de tre bästa av dessa fyra år beräknas. Den preliminära pensionen beräknas därefter i övrigt på samma sätt som anges i paragrafen. Preliminärberäkningen medför att delpensionen vid den slutliga beräkningen endast kan utbetalas med oförändrat eller förhöjt belopp.

Liksom vid tillämpningen av nuvarande schablonberäkning enligt 13 § bör vid tillämpningen av det nu föreslagna andra stycket tas hänsyn även till sådana pensionspoäng som skulle ha tillgodoräknats den försäkrade om han inte hade anmält undantagande från ATP. En bestämmelse härom har därför tagits in i punkten 3 i övergångsbestämmelserna. Denna bestämmelse blir naturligtvis aktuell huvudsakligen för ett mycket begränsat antal egenföretagare men skulle i undantagsfall kunna tillämpas även för en anställd som under de fem åren närmast före arbetstidsminskningen haft inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet – och som då dessutom haft ett gällande undantagande från ATP. Denna regel i övergångsbestämmelserna kommer att bli tillämplig endast under en kortare tid efter ikraftträdandet, eftersom det efter utgången av år 1988 inte kommer att finnas kvar några personer i för delpension aktuell ålder som omfattas av ett undantagande [lag (1981:692) om ändring i lagen om allmän försäkring].

Som framgår av det föreslagna andra stycket tas hänsyn även till sådana pensionspoäng som den försäkrade skulle ha tillgodoräknats om han inte hade underlåtit att erlägga tilläggsavgift.

Vid genomsnittsbereäkningen läggs i regel en pensionspoäng till den som fastställts för året. Om den försäkrades inkomst emellertid för något av de fem aktuella åren har understigit det basbelopp som avräknas vid fastställande av pensionsgrundande inkomst, tillgodoräknas den försäkrade i stället en mot inkomsten svarande del av en ATP-poäng för det aktuella året.

Om en försäkrad enligt 8 § beviljats delpension med bortseende från en mindre bisyssla skall, som framgår av hänvisningen till nämnda paragraf, liksom i dag bortses även från inkomsten av bisysslan vid beräkningen av den försäkrades pensionsunderlag. Detta innebär att den schablonberäknade genomsnittsinkomsten före arbetstidsminskningen i dessa fall minskas med beräknad inkomst av bisysslan.

Liksom hittills skall inkomsten efter arbetstidsminskningen utgöras av den förvärvsinkomst som den försäkrade kan antas ha tills vidare. Denna beräkning görs, som framgår av hänvisningen till 9 § andra stycket, på grundval av den försäkrades antagna arbetsförhållanden under det kommande året.

Till följd av den föreslagna förändringen av pensionsunderlaget blir det nuvarande andra stycket och tredje stycket andra meningen liksom delar av första stycket obehövliga. Dessa bestämmelser har fått utgå.

Första meningen i tredje stycket har ändrats med hänsyn till att den bör avse endast inkomsten efter arbetstidsminskningen. Något behov av att bortse från inkomstavvikelse när det gäller inkomsten före arbetstidsminskningen föreligger inte med den föreslagna schablonberäkningen härav.

13 §

Inkomsten före arbetstidsminskningen skall för egenföretagare beräknas enligt samma metod som för anställda och uppdragstagare. I första stycket har därför gjorts en hänvisning i detta avseende till 12 § andra stycket. Vidare har de nuvarande andra och tredje styckena slopats.

15 §

Nuvarande tredje stycket har fått utgå som en följd av att egenföretagare inte längre alltid skall behöva förete ett intyg från en annan person om inkomst- och arbetsförhållandena.

Nuvarande huvudregel om sökandens beviskyldighet kvarstår oförändrad. Denna kan dock i vissa fall delvis fullgöras med hjälp av ett intyg från någon sådan person som avses i det nuvarande tredje stycket, om intyget utfärdas av någon som väl känner egenföretagarens arbets- och inkomstförhållanden.

16 §

Det nya andra stycket motsvarar föreskrifter som nu finns i 16 och 24 §§ RFV:s verkställighetskungörelse. Innebörden av andra meningen är att delpension utbetalas t. o. m. utgången av den månad varunder rätten till pension har upphört, dock längst t. o. m. utgången av månaden före den då pensionstagaren fyller 65 år.

Ändringen, som inte har någon motsvarighet i pensionsberedningens förslag, syftar till att delpensionsärenden av enklare beskaffenhet angående uppdragstagare skall avgöras av tjänsteman hos försäkringskassan. Ärenden för egenföretagare och uppdragstagare med inkomst av rörelse eller jordbruk samt ärenden av vidlyftig eller svår beskaffenhet avgörs däremot av socialförsäkringsnämnd.

18 §

Till denna nya paragraf har överförts den nuvarande föreskriften i 23 § RFV:s verkställighetskungörelse. Någon ändring i sak är inte åsyftad härmed.

Övergångsbestämmelserna

Samtliga nya bestämmelser avses träda i kraft vid en och samma tidpunkt. Denna har bestämts till den 1 juli 1987 och sammanfaller därmed med den höjning av kompensationsgraden till 65% som regeringen har förelagt riksdagen förslag om i prop. 1986/87:100 (bil. 7 punkten 1).

Huvuddelen av de nya reglerna skall ses som en enhet och är i stor utsträckning inbördes beroende av varandra. De förändringar och justeringar som genomförs är så omfattande att de nya bestämmelserna inte utan stora problem skulle kunna tillämpas även på delpensioner som utgår redan vid ikraftträdandet. Detta gäller särskilt i omprövningssituationer. I synnerhet skulle de nya bestämmelserna om beräkning av inkomsten före arbetstidsminskningen medföra betydande svårigheter i sådana fall. Med hänsyn härtill skall enligt punkten 2 de äldre bestämmelserna i 5–9, 12, 13 och 17 §§ fortfarande tillämpas i fråga om sådan delpension som utges på grund av en arbetstidsminskning som första gången har skett före ikraftträdandet. Detta gäller sålunda bl. a. även i fall där den försäkrade därefter trappar upp eller ned sitt förvärvsarbete eller övergår från en typ av verksamhet till en annan. Om någon däremot en gång uppburit delpension men före ikraftträdandet t. ex. ökat sin arbetstid i sådan utsträckning att han fått pensionen indragen, bör hans rätt till ny delpension bedömas enligt de nya reglerna, om han efter den 30 juni 1987 på nytt minskar sin arbetstid och ansöker om sådan pension. De nya reglerna i 10, 16 och 18 a §§ bör däremot kunna tillämpas fullt ut redan från ikraftträdandet. Dessa har endast förts över från den nuvarande verkställighetskungörelsen och innebär inga sakliga förändringar. Även ändringen i 15 § bör direkt kunna gälla fr. o. m. ikraftträdandet.

Innebörden av den föreslagna punkten 3 har utvecklats i kommentaren till 12 §.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
3. lag om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring,
4. lag om ändring i lagen (1985:1002) om försöksverksamhet inom sjukförsäkringsområdet,
5. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
6. lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m.,
7. lag om upphävande av lagen (1987:000) om tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel m. m.,
8. lag om ändring i kungörelsen (1973:1125) om skatteavdrag från sjukpenning m. m.,
9. lag om ändring i utsökningsbalken.

12 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta lagförslagen.

Sammanfattning av pensionsberedningens betänkande (SOU 1986:47) Deltidspension. Översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen

Betänkandet innehåller en översyn av regelsystemet inom delpensionsförsäkringen med förslag till förändringar på vissa punkter.

Pensionsberedningen framhåller att delpensionsförsäkringen utgör en väsentlig beståndsdel i systemet för rörlig pensionsålder. Erfarenheterna av försäkringen uppges i allt väsentligt vara mycket goda. Detta har medfört att beredningen inte funnit det påkallat att föreslå några mera omfattande förändringar i försäkringen. Denna bör ligga fast med nuvarande huvudsakliga uppbyggnad.

Av avgörande betydelse för möjligheterna att utnyttja delpensionsförsäkringen är tillgången på deltidsarbeten. Erfarenheterna visar att efterfrågan på deltidsarbeten för personer i åldersgruppen 60–64 år i allmänhet kunnat tillgodoses. Beredningen har därför inte funnit anledning att föreslå lagstiftning angående rätten till deltidsarbete.

Den nuvarande personkretsen för försäkringen bör bibehållas oförändrad. Detta gäller även nuvarande åldersgränser för rätt till delpension, 60–64 år, och de nu gällande allmänna försäkringsvillkoren – bosättning i Sverige, aktuell anknytning till arbetsmarknaden och ATP-poäng för minst tio år fr. o. m. 45 års ålder. Kravet att anställda skall minska sin arbetstid med i genomsnitt minst fem timmar per vecka bör finnas kvar. Beredningen diskuterar införande av samma regler för egenföretagare men stannar för att nuvarande regelsystem bör bibehållas. Tanken på särregler för vissa grupper egenföretagare som exempelvis lantbrukare avvisas också.

Vad gäller uppdragstagares ställning inom försäkringen föreslås vissa förändringar. Arbete som uppdragstagare bör jämföras med arbete som anställd under förutsättning att inkomsten från uppdraget utgör inkomst av tjänst i skattemässigt hänseende. Detta medför att behovet av särskilda regler för bisysslor i huvudsak kan upphöra. Dock bör sådana regler finnas kvar för anställda och uppdragstagare som har en mindre rörelse eller ett mindre jordbruk samt för egenföretagare som har ett uppdrag eller en anställning av begränsad omfattning vid sidan av huvudsysselsättningen. Som villkor för att få rätten till delpension bedömd med bortseende från en bisyssla skall gälla att vederbörande utfört bisysslan varaktigt före arbetstidsminskningen och att arbetstiden inte har ökat eller varit avsedd att öka efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet. Arbetstiden i bisysslan får vidare uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per vecka och inkomsten därav måste understiga ett och ett halvt basbelopp per år. Om en person har flera bisysslor måste en begäran om bortseende från sådan vid bedömning av rätten till delpension avse samtliga bisysslor.

Den nedre tidsgräns för deltidsarbetet på 17 timmar per vecka som finns idag bör kvarstå oförändrad. Däremot bör en övre tidsgräns för arbetet efter arbetstidsminskningen fastställas. Arbetstiden efter övergången till

delpension bör inte få överstiga 35 timmar per arbetsvecka. I denna tid inräknas även arbetstiden för en mindre bisyssla som den försäkrade beviljats bortseende från.

Reglerna för beräkningen av arbetstiden före och efter arbetstidsminskningen bör kvarstå i huvudsak oförändrade. Den nu gällande bestämmelsen att beräkningen ibland skall göras på grundval av den genomsnittliga arbetstiden under tre ettårsperioder bör avskaffas.

Som huvudregel för utläggningen av arbetstiden efter arbetstidsminskningen gäller att den försäkrade måste arbeta under minst halva antalet vanliga arbetsdagar under varje period av högst tre månader. Riksförsäkringsverket har utfärdat föreskrifter angående en annorlunda förläggning av arbetstiden av innebörd att den försäkrade inte får göra längre sammanhängande avbrott i arbetet under längre tid än en och en halv månad. Dessa regler bör överföras från verkets kungörelse till lagtexten. Regeringen och efter regeringens bemyndigande riksförsäkringsverket bör dock som hittills ha bemyndigande att för vissa yrken göra undantag från lagens bestämmelser.

Vad gäller bestämmandet av den försäkrades pensionsunderlag föreslår pensionsberedningen att inkomsten före arbetstidsminskningen beräknas på grundval av de pensionspoäng inom ATP som tillgodoräknats honom för de fem år som ligger närmast före arbetstidsminskningen. Av dessa fem år elimineras sedan de två sämsta och medeltalet för de tre återstående åren ökas med talet ett och multipliceras därefter med det aktuella basbeloppet. Dessa regler bör gälla för såväl anställda som för egna företagare.

Det krav som finns att egenföretagare skall bifoga ett intyg angående sina arbets- och inkomstförhållanden till sin ansökan om delpension föreslås slopat. Intygskravet har medfört avsevärda problem för framför allt småföretagare och ensamföretagare eftersom det varit svårt att få tag i en intygsskrivare som känner till sökandens förhållanden i sådan utsträckning att han kan utfärda ett intyg i saken.

Pensionsberedningen har också övervägt behovet av särskilda samordningsregler mellan ålderspension från tjänstepensioneringen och delpensionen. Beredningens slutsats är att sådana samordningsregler inte behövs.

Slutligen föreslår beredningen att benämningen delpension byts ut mot deltidspension. Detta innebär en anpassning till det allmänna språkbruket angående försäkringen.

Utredningsförslaget beräknas medföra minskade utgifter för administrationen av försäkringen med ca 7 miljoner kronor per år.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

Sammanställning av remissyttranden över pensionsberedningens delbetänkande (SOU 1986:47) Deltidspension. Översyn med förslag till ändringar i delpensioneringen

Efter remiss har yttranden över pensionsberedningens betänkande avgivits av försäkringsöverdomstolen (FÖD), försäkringsrätten för Södra Sverige (FRS), riksförsäkringsverket (RFV), riksrevisionsverket (RRV), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), socialstyrelsen (SOS), statskontoret, riksskatteverket (RSV), Försäkringskassoförbundet (FKF), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Kooperationens Förhandlingsorganisation (KFO), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Småföretagens Riksorganisation, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Sveriges Pensionärsförbund (SPF), Handikappförbundens centralkommitté (HCK), Försäkringsbolaget SPP, Kommunernas Pensionsanstalt (KPA) och Kooperationens Pensionsanstalt.

Försäkringskassoförbundet har bifogat yttranden från de allmänna försäkringskassorna.

1 Allmänt

Landstingsförbundet: Landstingsförbundet finner att de förslag som är av intresse för landstingen, främst angående uppdragstagare, är välmotiverade.

SPP: SPP har ingenting att invända mot de förslag som utredningen lägger fram. Förslagen kommer inte märkbart att påverka SPP:s handläggning av delpensionsärenden.

Kooperationens pensionsanstalt: Beredningens förslag tillstyrks i alla delar.

AMS: AMS har inget att erinra mot förslaget.

FÖD: FÖD ansluter sig i allt väsentligt till de förslag och bedömningar som beredningen redovisar i sitt betänkande.

HCK: HCK har ingenting att erinra mot förslaget, men påpekar att delpension endast skall användas för att trappa ned arbetstiden inför ålderspensioneringen. Vid medicinska skäl för pensionering skall förtidspension vara enda alternativet.

Statskontoret: Statskontoret ifrågasätter om det är lämpligt att ändra i det aktuella regelsystemet innan övriga förslag om ändringar i pensionssystemet i stort har redovisats från beredningen. På grund av den aviserade höjningen av kompensationsnivån kan det dock vara motiverat att nu genomföra de föreslagna förändringarna, eftersom de innebär ett effektivt-

re regelsystem som är mindre resurskrävande och bättre än tidigare uppfyller uppställda syften med delpensionen.

Prop. 1986/87:133

2 Personkretsen

Utredningens förslag: Inga förändringar föreslås.

FKF: FKF har inga invändningar mot förslaget.

3 Arbetstidsminskning för anställda

Utredningens förslag: Nuvarande regler föreslås i huvudsak behållas med krav på en minsta minskning av arbetstiden med fem timmar.

RFV: RFV anser att arbetstidsminskningen, avrundad nedåt till närmaste hel timme, skall uppgå till minst 20 % av den sammanlagda arbetstiden före arbetstidsminskningen. En arbetstidsminskning mindre än fem timmar per vecka skall dock inte grunda rätt till delpension.

Statskontoret: Statskontoret anser att en minsta arbetstidsminskning på åtta timmar bör krävas. Det bör också övervägas att kunna ge delpension till personer som är yngre än 60 år.

4 Arbetstidsminskning för egenföretagare

Utredningens förslag: Idag måste arbetstiden minskas med i genomsnitt minst hälften för rätt till delpension. Ingen ändring föreslås i nuvarande regler.

LRF: Lika regler bör gälla för egenföretagare som gäller för anställd beträffande arbetstidsminskning, alltså flera möjligheter till sänkning av arbetstiden än hälften.

Småföretagens riksorganisation: Samma regler införs för egenföretagare som för löntagare när det gäller krav på arbetstidsminskning för att få delpension.

SPF: Det bör räcka att egenföretagare minskar sin arbetstid med en tredjedel för att detta skall berättiga till delpension.

Statskontoret: Statskontoret anser att en möjlighet för egenföretagare att minska sin arbetstid med 25 % bör införas. Försäkringskassorna bör i betydligt större utsträckning än idag kunna använda skälighetsbedömningar för att beräkna egenföretagarens arbetstidsminskning.

SACO/SR: SACO/SR anser att för kategorin "fria yrkesutövare" bör samma regler om arbetstidsminskning som för anställda gälla. För denna kategori är inkomsten i stort sett proportionell mot arbetstiden, eftersom någon kapitaldel av betydelse saknas i rörelsen. Gruppen består av yrkesutövare som tandläkare, läkare, advokater, revisorer, konsulterande ingenjörer etc.

Utredningens förslag: Arbete som uppdragstagare jämställs med arbete som anställd.

FÖD: FÖD tillstyrker förslaget. RFV får som tillsynsmyndighet följa problem att fastställa den exakta arbetstiden som kan uppstå i vissa fall.

RFV: RFV hälsar förslaget med tillfredsställelse. Verket påpekar samtidigt den skillnaden som föreligger vad gäller sättet att beräkna årsarbetstiden i detta förslag och det förslag som lagts angående timsjukpenning.

Landstingsförbundet: Styrelsen anser att förslaget är välmotiverat.

LO, TCO, statskontoret, FKF och PRO tillstyrker förslaget.

6 Bisysslereglerna

Utredningens förslag: Även i fortsättningen skall man inför delpension kunna begära bortseende från mindre bisyssla. Detta skall gälla enbart för anställda och uppdragstagare som har en bisyssla i form av rörelse eller jordbruk samt för egenföretagare som har uppdrag eller anställning vid sidan om huvudsysselsättningen. Följande förutsättningar skall dock gälla:

- Bisysslan skall ha utförts varaktigt före arbetstidsminskningen.
- Arbetstiden för bisysslan får inte ha ökats inför eller vara avsedd att öka efter arbetstidsminskningen i det huvudsakliga arbetet.
- Arbetstiden för bisysslan kan beräknas uppgå till i genomsnitt högst 10 timmar per vecka.
- Årsinkomsten för bisysslan kan antas bli mindre än vad som motsvarar ett och ett halvt basbelopp.
- Om en försäkrad har flera bisysslor måste en begäran om bortseende avse samtliga dessa.

FRS: De föreslagna ändringarna i bisysslereglerna tillstyrks av FRS.

RFV: RFV förordar att bisysslereglerna tas bort helt mot bakgrund av beredningens förslag angående uppdragstagarens ställning. De ev. svårigheter för rörelseidkare att anpassa arbetstiden efter delpension som beredningen pekar på berör ett mycket begränsat antal personer.

TCO: TCO tillstyrker förslaget angående bisyssleregler.

Statskontoret: Statskontoret finner det angeläget att sträva efter att avskaffa bisysslereglerna, varigenom en förenklad tillämpning kan erhållas.

FKF: FKF tillstyrker förslaget, men skulle inte ha något att invända emot om bisysslereglerna togs bort helt. Man ifrågasätter i förslaget om den försäkrade skall behöva begära att få rätten till delpension bedömd med bortseende från bisyssla. Kassen borde istället kunna komma överens med den försäkrade om vad som blir mest förmånligt för den försäkrade.

PRO anser att reglerna för bisyssla bör tas bort.

Utredningens förslag: Den sammanlagda arbetstiden efter övergång till delpension får utgöra högst 35 timmar per vecka i genomsnitt. I denna längsta arbetstid hör inräknas även arbetstid för en mindre bisyssla som en försäkrad beviljats bortseende ifrån.

FÖD: FÖD finner inte att man kan anföra några vägande invändningar mot förslaget.

FRS: FRS har i princip inget att erinra mot förslaget, men påpekar att det kan innebära problem för personer som har en ordinarie arbetstid som överstiger 40 timmar per vecka, t. ex. läkare.

RFV, LO, TCO, FKF och *PRO* tillstyrker förslaget om en fast övre tidsgräns på 35 timmar per arbetsvecka.

8 Utläggning av arbetstiden

Utredningens förslag: Föreslår ingen ändring av nuvarande regler.

KFO: KFO anser att nuvarande regel att man under varje period av högst tre månader skall arbeta under minst halva antalet arbetsdagar bör utökas att gälla under varje period av högst sex månader.

9 Pensionsunderlaget för anställda och egenföretagare

Utredningens förslag: Utgångspunkten för beräkning av inkomsten före arbetstidsminskningen är ATP-poängen för de fem närmaste åren före arbetstidsminskningen. De två åren med de lägsta poängen elimineras. Genomsnittsberäkningen görs därefter på grundval av poängen för de återstående tre åren. Medeltalet ökas med talet 1 och summan multipliceras med basbeloppet vid arbetstidsminskningen. Har inkomsten för något av de aktuella åren understigit vad som motsvarar en pensionspoäng, ökas medeltalet dock istället med motsvarande del av en pensionspoäng.

Inkomsten efter arbetstidsminskningen skall beräknas på samma sätt som tidigare.

Landstingsförbundet: Regeln att beräkna inkomsten före arbetstidsminskningen med hjälp av de tre bästa åren före arbetstidsminskningen bör kompletteras med en maximeringsregel som t. ex. innebär att delpensionen, då den börjar utges, inte får vara större än inkomstminskningen vid tidpunkten för delpensioneringen.

Tekniken att uppskatta inkomsterna för de olika underlagsåren med hjälp av ATP-poängen finner man lämplig, men ifrågasätter om man inte borde bortse från ATP-poängen för året före inkomstminskningen. Därigenom skulle undvikas att en preliminärt beräknad delpension skulle behöva utges.

FÖD: FÖD finner förslaget med en schabloniserad beräkning av arbets-

inkomsten före arbetstidsminskningen välmotiverat. Den föreslagna regeln tillstyrks.

FRS: FRS tillstyrker förslaget om en schabloniserad beräkningsmetod för att fastställa årsinkomsten före arbetstidsminskningen, eftersom den innebär uppenbara administrativa fördelar.

RFV: RFV tillstyrker förslaget med en schabloniserad beräkning, men anser att åren med den högsta och den lägsta ATP-poängen bör elimineras före genomsnittsberäkningen.

LO: LO tillstyrker förslaget, som innebär en betydande förenkling. Detta görs trots att pensionsunderlaget därigenom inte helt kommer att grunda sig på aktuellt inkomstbortfall.

TCO: TCO anser förslaget väl motiverat och tillstyrker det.

KPA: KPA tillstyrker förslaget om schabloniserat beräkningssätt, men förordar att underlaget utgörs av årspoängen för de fem åren närmast före det år som föregår året för arbetstidsminskningen. Härigenom kan beräkningen göras definitiv från början och retroaktiva krav undvikas.

Statskontoret: Statskontoret tillstyrker den schabloniserade beräkningsmetoden, men förordar att det bästa och det sämsta året elimineras.

FKF: FKF tillstyrker förslaget. Konstruktionen bör dock göras sådan att en definitiv beräkning aldrig kan bli lägre än en preliminär. En definitiv beräkning skulle då endast kunna leda till en oförändrad eller högre pension.

PRO: PRO anser att intjänade ATP-poäng bör ligga till grund för pensionsunderlaget i delpensioneringen.

6 Ansökan och beslut om delpension

Utredningens förslag: För anställda föreslås inga ändringar i gällande regler. För egenföretagare föreslås att kravet på att intyg om arbetstidsminskning alltid skall lämnas kan slopas.

FÖD: FÖD tillstyrker att det absoluta kravet på intyg för egenföretagare tas bort. Detta aktualiserar dock behovet av en översyn av försäkringskassornas rutiner för efterkontroll. Insatserna kan behöva skärpas och intensifieras.

FRS: FRS tillstyrker att det obligatoriska intygskravet för egenföretagare tas bort.

LO: LO accepterar beredningens förslag att obligatoriet för egenföretagare tas bort.

FKF: FKF tillstyrker att det obligatoriska intygskravet för egenföretagare tas bort.

11 Övrigt

FÖD: FÖD påpekar att omprövning av delpension kan bli aktuell även om arbetstiden inte har utökats.

FRS: FRS önskar i den kommande propositionen ett klarläggande om när omprövning av delpension kan ske.

Om förslaget att jämställa arbete som uppdragstagare med arbete som anställd genomförs, bör regleringen i 7 § andra stycket NDPL avseende förvärvsarbete i fåmansföretag omfatta även uppdragstagare.

KPA: KPA anser att frågan om samordning med tjänstepension bör tas upp så att delpension ej kan beviljas till försäkrad med rätt till ålderspension, som avgår före den övre gränsen i pensioneringsperioden.

KFO: Eftersom det inom handels- och servicenäringarna finns många anställda med en arbetstid under 22 timmar per vecka, bör en anpassning av delpensionsavgiften göras för dessa företag.

TCO: TCO anser att regeln om anknytning till den sjukpenninggrundande inkomsten vid fastställande av delpensionens storlek bör slopas innebärande att delpension i samtliga fall bör utgå med belopp som motsvarar fastställd procentsats av inkomstbortfallet upp till 7,5 gånger basbeloppet.

SACO/SR: SACO/SR anför samma synpunkter som TCO angående den förmånsgrundande inkomsten.

Utredningen har anfört att någon särskild lagreglering angående rätten att ta delpension inte synes behövas. SACO/SR anser att särskilda åtgärder behöver vidtas för att chefer i åldern 60–64 år skall kunna få deltidсанställning.

SAF: SAF anför samma synpunkter som TCO angående den förmånsgrundande inkomsten.

SAF anser att beredningen borde redovisat ekonomiska och andra konsekvenser av höjningen av kompensationsnivån till 65%. Bl.a. borde värdesäkringsreglerna inom delpensionssystemet analyserats. I avvaktan på en analys från beredningens sida bör en höjning av kompensationsnivån anstå.

12 Författningsförslaget:

FÖD: FÖD förordar att uttrycket i 8 § "försäkrad som avses i 6 §" utbyts mot en beskrivning av vilken grupp som avses. Detta bör ske för att undvika missförstånd.

FRS: FRS önskar klarlagt i propositionen om ärenden angående delpension för uppdragstagare skall prövas i socialförsäkringsnämnd eller ej.

